

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА
Кафедра китайської філології**

Дипломна робота
з китайської філології на тему:
**«Структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в
сучасній китайській мові»**

Студентки групи МПкит 52-18
факультету сходознавства
денної форми навчання
Освітньо-професійної програми
Галузевий переклад: китайська мова, англійська
мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.06 Східні мови та літератури
(переклад включно)
Пронякіної Елеонори Павлівни

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Любимова Ю.С.

*Допущена до захисту
«_____» _____ 2019 року
Завідувач кафедри*

_____	Національна шкала _____	_____	_____
<i>(підпис)</i>	<i>Любимова Ю.С.</i>	Кількість балів	_____
	<i>(ПІБ)</i>	Оцінка ЄКТС	_____

КИЇВ - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ДІЄСЛОВА-ПРИЙМЕННИКА В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	
1.1. Особливості аналізу граматичної системи сучасної китайської мови.....	7
1.2. Поняття категорії дії в сучасних мовознавчих студіях.....	15
1.3. Засоби реалізації категорії дії в сучасній китайській мові.....	22
1.4. Дієслово-прийменник як механізм реалізації категорії дії в сучасній китайській мові.....	29
Висновки до розділу 1.....	37
Розділ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЄСЛОВА-ПРИЙМЕННИКА В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.	
2.1. Методика аналізу категорії дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.....	40
2.2. Критерії відбору матеріалів дослідження.....	43
2.3. Особливості класифікації дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.....	45
РОЗДІЛ 3 СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛОВА-ПРИЙМЕННИКА В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.	
3.1. Структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника як експліцитний засіб реалізації граматичних відношень в мові.....	50
3.2. Типологічна класифікація дієслів-прийменників в сучасній китайській мові.....	54
Висновки до розділу 3.....	75
ВИСНОВКИ.....	78
АТНОТАЦІЯ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОГО ХАРАКТЕРУ.....	88

ВСТУП

Мова нерозривно пов'язана з мисленням людини, вона завжди оформлена думкою і є прямим відображенням мисленнєвого процесу. Ще В. Гумбольдт зазначав, що «пізнання світу залежить від мови, оскільки вона не безпосередньо відображає світ, а інтерпретує його» [25, 15]. Він запропонував морфологічну класифікацію мов, яку він розглядав як поступове відображення процесу розвитку загальнолюдської думки. В основі морфологічної класифікації В. Гумбольдта лежить граматичний устрій мов. Він вважав, що «в той час як кількість слів в мові представляє обсяг його світу, граматична будова мови дає нам уявлення про внутрішню організацію мислення нації Г.А. Флакман [37,55] відмітила, що в граматичному устрої певної мови виражаються найбільш загальні відношення між предметами та явищами об'єктивної реальності. Проблемам в галузі морфології в китайській мові приділялось достатньо уваги, проте вчені не дійшли єдиної думки щодо остаточної морфологічної класифікації, визначення частин мови в китайській мові, розмежування самостійних і службових частин мови. Кваліфікація дієслова-прийменника як частини мови остаточно не з'ясована, його приналежність до класу частин мови не визначена також, як і саме поняття «частина мови». Питання морфології, зокрема, структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в китайській мові досліджували Лі Цзіньсі [81,55], Ван Лі[76,34], Люй Шусян[66, 96], Чжу Десі[73, 40], В. А. Курдюмов[34,73], О. О. Драгунов[27, 98], Го Чженьхуа[79], В.М. Солнцев[46], С. Є. Яхонтов[54], В. І. Горелов[20], Ч.Лі і С.Томпсон[58], Гао Цзенся[80, 90], Лю Даньцин[64, 60], Хе Хунфен[79,35] та ін.

Актуальність дослідження зумовлена спрямованістю граматичних досліджень на вивчення проблем, які пов'язані з функціональним та структурним аспектом морфології, зокрема, з питанням про диференціацію частин мови в сучасній китайській мові. Актуальність досліджуваної проблеми підсилюється необхідністю аналізу комплексного і системного аналізу

структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника як категорії в мові.

Об'єктом дослідження є дієслово-прийменник у сучасній китайській мові.

Предметом дослідження є структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.

Метою роботи є дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.

Для розв'язання мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- окреслити теоретичні засади дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника у сучасній китайській мові;
- уточнити кваліфікацію дієслова-прийменника в морфологічній системі сучасної китайської мові, висвітлити сутність поняття «дієслово-прийменник»
- розробити комплексну методiku дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові;
- визначити та схарактеризувати структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в сучасній китайській мові;
- типологізувати дієслова-прийменники в сучасній китайській мові.

Матеріалом дослідження слугують складні речення зі сполучниковим зв'язком, відібрані методом суцільної вибірки з китайськомовного корпусу Пекінського лінгвістичного університету ВСС (ВСС 语料库). Загальна кількість досліджуваних складних речень становить 200 одиниць.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і завдань дослідження в роботі застосовано *загальнонаукові методи* (дедукція, аналіз, описовий метод) для визначення теоретичних засад дослідження дієслова-прийменника в сучасній китайській мові та низку *спеціальних лінгвістичних методів*, що включають: *структурний метод* – для ідентифікації та детального аналізу структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника, виділення системи показників граматичних відношень; *функціональний аналіз* – для виявлення і характеристики дієслова-прийменника як засобу реалізації категорії дії в сучасній китайській мові, *контекстуальний метод* – для

виявлення значень мовних одиниць, що реалізуються в конкретній ситуації спілкування; *описовий метод* – для опису функцій і спектру значень дієслова-прийменника під час його структурно-функціонального аналізу в синтаксичній одиниці, а також для узагальненого опису розрядів, на які було класифіковано дієслова-прийменники сучасної китайської мови; метод *суцільної вибірки* – для підбору матеріалу дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові; *когнітивний підхід* – для дослідження зв'язку мови з мисленням і особливостей мовної картини світу китайського народу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що у роботі здійснено типологізацію дієслів-прийменників на основі функціонального критерію. *Сформульовано* теоретичні засади дослідження структурно-функціональних особливостей в дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.

Уточнено кваліфікацію дієслова-прийменника в морфологічній системі сучасної китайської мові.

Розроблено комплексну методику дослідження дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.

Визначено та схарактеризовано структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в сучасній китайській мові, *типологізовано* дієслова-прийменники в сучасній китайській мові.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування наукових положень і висновків дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника: 1) у практиці викладання китайської мови як іноземної; 2) у теорії та практиці викладання практичної граматики китайської мови; 3) у теорії і практиці перекладу з китайської мови. Результати дослідження можуть бути використані у викладанні таких навчальних дисциплін: "Китайська мова" (розділи "Практична граматика" та "Теоретична граматика"). Опрацьований фактичний матеріал може слугувати

для укладання навчального посібника з практичної та теоретичної граматики китайської мови.

Апробацію результатів дослідження здійснено на Міжнародній науково-практичній конференції «Ad obrem res linguas. До світу через мови» (Київ, 2019).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, резюме та списку використаної літератури.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, розкрито її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну дослідження, теоретичне та практичне значення та інформацію щодо апробації результатів дослідження.

Перший розділ присвячено аналізу теоретичних засад дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові, розкрито структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в сучасній китайській мові та існуючі погляди на їх кваліфікацію і типологізацію.

Другий розділ присвячено методологічним розробкам у сфері структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.

Третій розділ присвячено дослідженню структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника, типів граматичних відношень, які виражає дієслова-прийменник, методів аналізу структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника у сучасній китайській мові на прикладі аналізу матеріалу з онлайн-корпусу китайської мови.

У **загальних висновках** підбито підсумки проведеного дослідження щодо структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.

Список використаних джерел складається з 81 позицій, з них 25 – іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ДІЕСЛОВА-ПРИЙМЕННИКА В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Граматична система будь-якої мови – це найбільш усталена частина мовного устрою, яка найповільніше піддається змінам. Її формування здійснюється протягом багатьох століть і навіть тисячоліть, саме тому в ній не можуть не відбиватися особливості національного менталітету і мислення, обумовлені соціополітичним кліматом і культурно-етичними цінностями, характерними для тієї чи іншої нації. У мовній свідомості носія зафіксований свій спосіб світогляду та мислення, і він може не співпадати із способом світогляду носія іншої мови. Перед дослідженням певної граматичної категорії будь-якої мови необхідно проаналізувати граматичну систему цієї мови в морфологічному та синтаксичному аспектах і визначити її основні ознаки та особливості

1.1. Особливості аналізу граматичної системи сучасної китайської мови

За дослідженнями вчених (С. Є. Яхонтова, О. О. Драгунова, В.М. Солнцева), сучасна китайська мова належить до кореневого типу мов, але у процесі свого розвитку поступово набуває ознак аглютинації. Таким чином, сучасній китайській мові притаманні такі ж морфологічні ознаки, які є характерними для інших мов-представників даного типу. Найхарактернішою рисою ізолюючих мов зазвичай вважається моносилабізм. Склад (морфема) ототожнюється зі словом, має чітку структуру, кожний склад характеризується сукупністю звукових характеристик, тобто тональністю, а кількість складів є обмеженою. Полісемантичність морфем зумовлена саме тим, що їхня кількість обмежена кількістю можливих складів та етимологічних тонів. Подальших досліджень потребує морфологічний аспект, адже стосовно питання диференціації і класифікації частин мов в сучасній китайській мові вчені-мовознавці ще не дійшли однозначного висновку. В сучасній китайській мові граматичні значення

і зв'язки між словами в реченні виражаються не за допомогою зміни флексії або звуків у коренях, а за допомогою порядку слів у реченні та використання службових частин мови. Провідною тенденцією в будові речення є ізоляція, яку В.М. Солнцев визначає так: «ізоляція – характеристика способу зв'язку слів у реченні, при якому в формах слів не виражені відношення одного слова до інших, і тим самим не маркується синтаксична функція слова». Отже, синтаксичну функцію слова можна визначити тільки виходячи з його позиції в реченні, тому головною характеристикою речення в китайській мові є усталений, чіткий порядок слів.

Н.А. Кірнцова розглядала структуру речення в аспекті уявлення нації про світ і зазначає, що «структура речення, укорінившись на рівні несвідомого, продукує і відповідне бачення світу та визначає поведінку носіїв певної мови». Таким чином, чітко фіксована, усталена структура китайського речення формує настанову на світ як на логічне і передбачуване утворення. А.О. Мельнікова у своїй монографії «Мова і національний характер» описувала вплив мови на поведінку і характер її носіїв[37, 25-28]. Вона ототожнювала зв'язки між словами в реченні зі зв'язками між людьми і вважає, що можна встановити залежність між засобами узгодження слів в реченні та способами взаємодії індивідів в суспільстві. Наприклад, в китайській мові зв'язки між словами встановлюються опосередковано (через структуру речення, за допомогою використання службових слів), і з цим пов'язаний той факт, що встановлення контактів між індивідами в китайському суспільстві майже завжди потребує посередництва. Особливо яскраво значуща роль посередництва простежується у налагодженні китайцями торгівельних відносин, а відсутність словозміни та чіткої класифікації частин мови в китайській мові свідчать про підсвідоме прагнення носіїв пристосуватись до місця та обставин. Н. А. Кірнцова зробила припущення про те, що самовизначення і самовираження індивіда в суспільстві також в деякій мірі зумовлено структурою речення і синтаксичними особливостями мови, носієм якої є цей індивід. Як вже зазначено, в китайській мові визначити приналежність слова до частини мови і його синтаксичні функції

можна лише в реченні (контекстуально), і з цим можна пов'язати схильність китайців самовиражатися через колектив[37, 62]. У процесі вивчення мови особлива увага приділяється питанню про класифікацію частин мови, у протилежному випадку стає складно скласти уявлення про особливості мовної картини світу, граматичним компонентом якого вони є.

Дослідження особливостей граматичного устрою сучасної китайської мови проводили китайські, російські та українські мовознавці. Особливу увагу було приділено дослідженню питання про диференціацію частин мови сучасної китайської мови. Класифікацію частин мов перше запропонував відомий китайський вчений, автор першої граматики китайської мови – Ма Цзянчжун[78,30]. Він розподілив весь лексичний склад мови за критерієм змістовності, виділивши повні (实字) та пусті (虚字) слова, і за функціонально-семантичним критерієм, виділивши іменники (名字), займенники (代字), дієслова (动字), прикметники (静字), обставинні слова (状字), прийменники (介字), сполучники (连字), допоміжні слова (助字) і вигуки (叹字).

Гао Мінкай вважав, що оскільки в китайській мові слова можуть мати синтаксичні ознаки різних частин мови, то неможливо розподілити їх за лексико-граматичними класами. В своїй праці «Про частини мови в китайській мові» («关于汉语的词类分别») він доводив відсутність частин мови і зазначив, що неморфологічні критерії (такі як синтаксична позиція) не можуть бути достатньою підставою для диференціації частин мови. Ши Цуньчжи вважав, що вільне вживання частин мови в китайській мові, з точки зору загальних закономірностей мови, є особливим лінгвістичним явищем, однак не можна заперечувати можливість класифікації слів за частинами мови[54,129]. Лі Цзіньсі вперше запропонував функціонально-синтаксичний критерій як основу для класифікації частин мови. Він зазначив, що «в китайській мові окреме слово позбавлене жодних ознак приналежності до частин мови, і тільки на основі позиції та функцій в реченні можна визначити, до якої частини мови воно

належить». В статті, яка була опублікована в журналі «Чжунго Юйвень», він сформулював тезис єдність лексичного значення та функції, яка складає основу поняття «частини мови». Лі Цзіньсі уточнював, що «частини мови – це виокремлені з лексичного складу мови іменники, прикметники, займенники, дієслова та інші категорії слів, які, існуючи самостійно, поза реченням, виявляють свою сутність та властивості, виступаючи в ролі шести основних членів речення»[81, 76].

Ван Лі в своїй праці «Основи китайської граматики» запропонував класифікувати слова на повнозначні, включаючи до них такі класи, як іменники, числівники, прикметники та дієслова, напівсамостійні (прислівники), напівслужбові (замінюючі слова, зв'язки) і суто службові слова (з'єднувальні слова і модальні частки). В цій класифікації не виявлено прийменників, але деякі з них (наприклад, 把, 被) він розглядає як допоміжні дієслова. У статті «词类» («Частини мови») автор дав наступне визначення: «частинами мови називаються слова, об'єднані в класи за їх значенням і їх функціями в реченні». Таким чином, лексичне значення і граматичні функції Ван Лі об'єднав і на цій підставі зробив висновок щодо приналежності слова до певної частини мови. Як зазначив сам автор, він запропонував граматичну класифікацію слів, тому якщо виникають протиріччя між значенням і функцією слова, основним критерієм повинна бути функція [75, 55-56].

Люй Шусян підкреслив неповноцінність підходу до аналізу частин мови, згідно з яким ототожнюються поняття «частини мови» та «члени речення». На думку професора, якщо припустити, що зі зміною синтаксичної позиції слова змінюється його приналежність до певного класу частин мови, то кожне слово має належати двом, трьом або більше частинам мови, отже, диференціація слів на частини мови втратить своє значення взагалі, і, як наслідок, можна поступово дійти теорії, яка заперечує необхідність диференціювати слова на класи частин мов. Вчений вважав, що при класифікації частин мови необхідно прагнути того, щоб слова належали певному класу, а клас включав певні слова, також не має бути великої кількості слів, які переходять з одного класу до іншого, оскільки

велика кількість слів, які входять до декількох класів одночасно, може призвести до втрати цих класів. Він стверджував, що є можливим вживання тієї чи іншої частини мови у нетипових для неї синтаксичних позиціях, яке не призводить до її переходу до класу інших частин мови. Наприклад, головною функцією іменника є синтаксична функція підмета або додатку, проте іменник може також виконувати функцію означення до іншого іменника, при цьому не перетворюючись на прикметник. В статті «Про деякі принципові питання виділення частин мови в китайській мові» Люй Шусян обґрунтував свою теорію частин мови. Автор зазначив, що частини мови диференціюються за подібністю і розбіжністю граматичних особливостей слів, а класифікація слів за частинами мови повинна бути розроблена таким чином, щоб кожне слово мало своє місце і щоб за кожною категорією були закріплені певні слова. В якості критеріїв класифікації частин мови він запропонував враховувати насамперед конструктивні особливості слова, тобто його здатність поєднуватися з іншими словами. Люй Шусян розподілив слова на класи згідно з подібністю їх значень та функцій. Запропонована ним система класифікації частин представлена наступним чином: іменники, прикметники, дієслова, які належать до повнозначних частин мов, вказівні слова (займенники), обмежувальні слова (прислівники), модальні слова, частки, та слова для вираження відношення, які належать до службових частин мови. До того ж, він критично висловився стосовно теорії Гао Мінкая і зауважив, що «якщо згідно з думкою автора, в китайській мові неможливо ніякими способами виділити частини мови, то нам залишається лише чекати, яким чином вчений пояснить нам граматику китайської мови, оскільки для всіх, хто говорить про граматику, частини мови є обов'язковим, невід'ємним компонентом граматичного аналізу»[27, 89].

А. Масперо, який підтримував позицію Гао Мінкая, поставив таке питання: «Якщо слова в китайській мові можуть переходити з одного класу до іншого, то що взагалі залишається від поняття «клас»? Чжу Десі вважав методику граматичного аналізу в термінах міжчастиномовної транспозиції неефективною як з практичної, так і з теоретичної точок зору, оскільки з цієї методики випливає

теорія ототожнення частин мови та членів речення. Вчений стверджує, що «теорія виокремлення частин мови на основі позиції слова в реченні та теорія відсутності в китайській мові частин мови – це одне і теж саме, хоча на перший погляд здається, що ці теорії заперечують одна одній»[47, 69-70] .

Питання наявності частин мови і їх класифікації в китайській мові досліджували також російські китаєзнавці.

О.О.Драгунов перший у вітчизняному китаєзнавстві дав детальну характеристику частин мови сучасної китайської мови з огляду на специфіку граматичного устрою мов ізольованого типу. У 1934р. він написав працю «Початкова граматики китайської мови», в якій сформулював свою точку зору стосовно проблеми диференціації частин мови в китайській мові. Він зазначив, що «цей підручник з граматики відрізняється від усіх існуючих підручників граматики китайської мови, в яких частини мови диференціюються тільки за значенням, або ж стверджується, що частини мови китайської мови невизначені, тому взагалі неможливо говорити про їх диференціацію». Його підручник з граматики ґрунтувався на уявленні про частини мови як про граматичну класифікацію слів. Теорію про принципи виділення частин мови в китайській мові О.О.Драгунов продовжував розвивати в своїх подальших роботах, присвячених дослідженням з граматики. У фундаментальній праці «Дослідження з граматики сучасної китайської мови» він відзначив два критерії, за якими в китайській мові виділяються частини мови (за термінологією автора «лексико-граматичні категорії»). Перший критерій – це синтаксична функція слова; другий критерій – це сполучуваність або не сполучуваність слова з розрядами слів. При цьому береться до уваги не окремо синтаксична функція або тип зв'язку слів, а сукупність всіх варіантів, а оскільки обидві ознаки можна об'єднати загальною назвою «граматичний», тому термін, запропонований О.О. Драгуновим, має назву «лексико-граматичні категорії». Він зробив дуже важливий висновок: «Лексико-граматичні категорії лежать в центрі граматичної системи китайської мови, знаходячи своє вираження в побудові словосполучень, в різних типах речень. Поза цими категоріями не можна зрозуміти структурних

особливостей китайської мови і було б неможливо викладати граматику китайської мови»[27, 98-101]. Послідовником теорії О.О. Драгунова став мовознавець С.Є. Яхонтов. Він описав принципи виділення службових слів в сучасній китайській мові, що має велике значення для розмежування повнозначних і службових слів. Він відзначив, «що службове слово вживається тільки в одній конструкції і в конкретному реченні може бути замінено лише одним або двома-трьома елементами тієї ж групи, не має синтаксичної функції і не відповідає на питання [54, 78]».

В.М.Солнцев стверджував, що «частини мови в китайській мові можуть мати окремі подібні функції, але абсолютно чітко розрізняються сукупністю всіх своїх функцій, тому використання слів в одних і тих же синтаксичних функціях ніяк не може бути підставою для заперечення граматичних відмінностей різних частин мови». Вчений зазначив, що майже будь-яка частина мови може виконувати в реченні різні синтаксичні функції, за винятком прислівників, які є монофункціональними. При цьому в одних функціях певні частини мови виступають без будь-яких обмежень, і такі функції можуть вважатися основними для певної частини мови. Вживання певної частини мови в інших функціях є можливим тільки за наявності наступних умов: вживання службових слів, включення до складу словосполучення [47, 64].

В.І. Горелов у своїй праці «Теоретична граматика сучасної китайської мови» також описав свої принципи класифікації частин мови: «при розподілі слів за лексико-граматичними класами основним критерієм слід вважати узагальнено-категоріальне значення лексичної одиниці». Важливим є також і синтаксичний критерій, здатність слова функціонувати в ролі одного або кількох членів речення, його сполучуваність з самостійними частинами мови, а також з тими чи іншими службовими словами». Вчений не заперечував на важливість синтаксичного критерію при класифікації частин мови, однак вирішальним в його класифікації є семантичний [20, 86].

В.А.Курдюмов визначив частини мови як морфологічні категорії, які характеризуються вільним синтаксичним вживанням. Він зазначив, що «для того,

щоб змінити приналежність будь-якого слова в китайській мові до певного класу частин мови, достатньо поставити його в іншу синтаксичну позицію в реченні, при цьому не змінюючи саме слово». На його думку, в китайській мові слово є рухомим, тому морфологічна приналежність слова визначається його позицією в реченні. В.А. Курдюмов стверджував, що «в китайській мові морфологічні значення лексичних одиниць логічно характеризувати як позиції, які лексична одиниця потенційно може заповнювати в реченні», і відзначив, що «ці позиції не є хаотичними та безсистемними, вони зводяться до основних, а всі їх можливі варіанти сформувались протягом історії розвитку мови». З точки зору вченого, опис морфологічного устрою китайської мови означає опис системи позицій, які можуть заповнюватись тим чи іншим елементом, сполучуваність елемента та інші його особливості (сміслові відтінки, афіксацію тощо). Також вчений ввів поняття «діапазон лексичної одиниці» і «маршрут лексичної одиниці». Під першим поняттям він мав на увазі закріплені в словнику «переходи» лексичної одиниці, тобто, стабільне вживання лексичної одиниці в одній або декількох позиціях. «Маршрут» – це можливість лексичної одиниці займати ряд позицій (гіпотетично – необмежену кількість). Якщо слово виходить за рамки діапазону і набуває нового морфологічного значення, це означає, що воно «рухається за маршрутом»[34,115-119].

Існує наукова думка, що частини мови доцільніше розглядати і аналізувати, виходячи з поняття «категорій», зокрема категорії предметності і дії, які є основними у пізнанні людиною світ [5,26].

1.2.Поняття категорії дії в сучасних мовознавчих студіях

Поняття «категорія», яке виникло ще в політичному дискурсі життя Давньої Греції, поступово змінило своє значення і перейшло до галузі філософії і мовознавства. Вперше цей термін було започатковано Аристотелем, який розглядав категорії як «відображення і найвище узагальнення об'єктивної реальності». Він виділив і описав десять категорій: субстанція, кількість, якість,

відношення, простір, час, стан, наявність, дія, зазнавання змін. Філософ вважав, що за допомогою категорій люди характеризували різні, але загальні риси свого буття, і ці характеристики знайшли певне відображення в мові у вигляді класів слів або словосполучень. Ці характеристики фіксувалися в мові через призму людського світобачення, тобто з позицій антропоцентризму. Е. Бенвеніст, аналізуючи філософський підхід Аристотеля, стверджував, що «ці категорії є мовними категоріями, і Аристотель, виділяючи їх як універсальні, насправді отримує основні категорії мови, якою він мислить»[3,56].

У філософському розумінні, категорія – це загальне поняття, яке відображає найсуттєвіші, закономірні зв'язки і відношення реальної дійсності та пізнання; також категорії є «формами, стійкими організуючими принципами процесу мислення»[22, 78]. У лінгвістичному розумінні, існують два значення, які в повній мірі розкривають сутність поняття «категорії». По-перше, мовна категорія в загальному значенні – це «будь-яка група мовних елементів, виділена на підставі певної загальної властивості. У вузькому значенні, під цим терміном мають на увазі не групу мовних елементів, а ознаку (параметр), на підставі якої велику кількість однорідних мовних одиниць можна систематизувати, розбити на обмежену кількість класів, члени яких характеризуються одним і тим же значенням даного класу (наприклад, «категорія виду», «категорія відмінку»)[14,56].

Розуміння категорії в традиційній лінгвістиці має практичний характер, спрямований на аналіз смислів, необхідних для безпосередньої класифікації великої кількості мовних одиниць і будування мовної парадигми, для виявлення їх властивостей, зв'язків і закономірностей, що дозволяє застосувати системний підхід у дослідженні мовних елементів. Проблема категорії та категоризації досліджуються в рамках когнітивної лінгвістики, коли акцент робиться на тому, яким чином людина, використовуючи обмежену кількість обмежену кількість мовних форм, структурує та упорядковує нескінченну різноманітність дійсності. При цьому вводиться поняття цьому вводиться поняття мовної картини світу, яка відображає специфічні особливості категоризації світу окремим мовним

колективом. Під категоризацією в когнітивній лінгвістиці розуміють процес вербалізованого упорядкування знань, які «вбудовані» в мовні категорії. Таким чином, філософські категорії мають конкретну мовну реалізацію, тобто відображуються в мовних засобах. В аспекті людської психології дія – це структурна одиниця діяльності, цілеспрямована свідома активність, здійснювана суб'єктом; спрямованість і сенс дії не обов'язково усвідомлюються суб'єктом[38,67].

Мовознавці розглядають особливості категорії дії та реалізацію цієї категорії в мові через призму поняття предикативності. Це поняття з'явилося ще в античні часи з появою теорії речення. Давньогрецький вчений Платон у праці «Софіст» розвивав вчення про суб'єкт та предикат як необхідні, але різні частини речення. Аристотель вважав, що головним елементом речення є дієслово і стверджував, що «жодне судження не може бути виражене без дієслова». Починаючи з ХХ ст., мовознавці, філософи, психологи детально досліджували питання предикативності. Б. Рассел стверджував, що «світ складається не з речей, а з фактів і подій, а мовною формою для вираження факту або події є речення (пропозиція), а предикат є центром». В.В. Богданов інтерпретував поняття «предикат» як ознаку (процес, дію, стан, властивість), яка може бути притаманна субстанційному носію[31,79]. Згідно з думкою В. Дорошевського, «здатність до предикації є основною функцією людського мозку, який фільтрує враження, що утворюються в результаті реакції на подразники зовнішнього світу таким чином, що світ представлений перед нами не як хаос, а як безперервний рух взаємодіючих, взаємопов'язаних елементів, які підлягають підпорядкуванню в категорії підмета та відносин». Виявлення, класифікація і систематизація предикатів – це одне з найактуальніших та найскладніших питань сучасної лінгвістики[26,78]. Слід зауважити, що ще не існує остаточних критеріїв, за якими різні мовознавці виділяють предикати .

У багатьох концепціях поняття предикативності пов'язане, перш за все, з синтаксичною теорією речення, виокремленим в ньому присудком – предикативним членом речення – і граматичними категоріями дієслова,

орієнтованими на виконання функції присудка. М. М. Болдирєв розглядав дієслово з точки зору когнітивної семантики і стверджував, що «саме в дієслові зафіксовані знання людини про дії, процеси, події дійсності» [6,34].

Дієслова є ядром предикатної лексики, з їх семантичними класами пов'язані основні типи предикатних значень. Існує багато підходів визначення та класифікації дієслів, найвідомішим з яких є традиційне розмежування дієслів, які позначають дії та стан. Цей розподіл значень дієслів відображено у більшості сучасних довідників з граматики: «Дієслово – це повнозначна частина мови зі значенням дії або стану...». Проте, на думку деяких мовознавців, цей підхід не є точним, тому часто до визначення дієслова вони додають додатковий компонент «процесуальності», узагальнюючи групу слів на основі загального граматичного значення, наприклад: «Дієслово – це клас слів, які позначають дію або стан предмету як процес». При характеристиці дієслова як частини мови вчені додають примітки, які пояснюють термінологічні відмінності, пов'язані з метамовним словом «дія»: «При визначенні значення дієслова як частини мови можна використовувати поняття «процес» та «дія». В цьому випадку поняття «дія» слід розуміти в граматично узагальненому значенні, на відміну від більш конкретного значення поняття «дія», коли мається на увазі різниця між активною та пасивною дією»[5,35].

Ю. С. Маслов визначив дієслово як «частину мови, яка виражає граматичне значення дії, тобто ознаки рухомості, яка реалізується в часі». Проте він також диференціював ситуації, позначувані дієсловами, на дії (зміна, становлення) та не-дії (стан, статичність)[17,75]. Л. В. Щерба[53,67] стверджував, що основним значенням дієслова є значення дії, а не стану, проте він не заперечував можливість виділення в категорії дієслова більш вузьких за лексичним значенням категорій. О. М. Пешковський[42,56] писав: «Всім відомо визначення дієслова як частини мови, яка позначає дію або стан, і хоча між дієсловами дійсно існує ця відмінність, проте вона не має відношення власне до категорії «дієслівності». Ця відмінність вторинна, вона існує в самій категорії, а будь-яке дієслово перш за все позначає дію». З науковою позицією О. М. Пешковського і

Л. В. Щерби погоджувався вчений О.В. Бондарко[7,57], який під дією розумів його найбільш узагальнене значення дієслова як частини мови.

З. Вендлер запропонував чотири семантичні класи дієслів: дієслова стану, дієслова діяльності, дієслова виконання, дієслова досягнення. Є. В. Падучева класифікувала дієслова на такі ж семантичні категорії, проте її термінологія має невеликі відмінності: дієслова-стативи, дієслова діяльності, дієслова здійснення, дієслова досягнення. Т.В. Булигіна називала дієслова діяльності дієслівними процесами, а дієслова досягнення – дієсловами події[41;8].

Американський мовознавець У. Чейф[51,34] визначив дієслова стану, процесу, дії і дії та процесу, однак Г.О. Золотова, аналізуючи типологію У. Чейфа, відмітила, що він нечітко диференціював значення стану та дії. У власній класифікації вона запропонувала розподілити дієслова на класи в залежності від їх функцій у висловлюванні. На підставі функціонально-семантичного критерію Г.О.[28,45]. Золотова розподілила дієслова на повнозначні та неповнозначні (які не утворюють самостійного компонента висловлювання). Згідно з її класифікацією, до неповнозначних дієслів належать дієслова-зв'язки, дієслова-модифікатори (модальні та фазисні), модально-темпові, оцінювально-темпові, а також дієслова-компенсатори, які не виконують самостійної функції, але беруть участь у транспозиції засобів прямої номінації у засіб непрямой номінації, компенсуючи відсутній синтаксичний елемент значення.

Повнозначні дієслова поділяються на основі критерію акціональності/неакціональності: «...дієслова або називають дію предмета, або у вигляді дії представляють існування предметів, їх відношення, стан та властивості». Цей науковий погляд на повнозначні дієслова в деякій мірі корелює з поясненням загально-категоріального значення дієслова, яке ввели О.М. Пешковський та Л.В. Щерба. Неакціональні дієслова Г.А. Золотова розподілила на реляційні (посесивні, партитивні, просторові, компаративні, дієслова співставлення), екзистенційні, статуальні, функтивні. Акціональні дієслова, які позначають фізичні або ментальні дії, класифікуються на основі характеру дії; таким чином, виділяють дієслова: мовленнєво-мисленнєвої дії,

емоційної дії, конкретної фізичної дії, асоціативної (інтерсуб'єктної) дії, дієслова руху. Окрему групу утворюють такі дієслова-комплікатори, які ускладнюють елементарні моделі речення:

1) каузативні дієслова;

2) дієслова, які виражають логічні відношення (обумовленості, причино-наслідкові) між двома ознаками, діями, явищами;

3) дієслова авторизуючого значення, в реченнях з якими взаємодіють елементи повідомлюваного змісту з елементами мовленнєво-мисленнєвої дії суб'єкта.[28,68]

Мовознавець В.О. Плунгян запропонував свою класифікацію семантичних типів предикатів, яка є максимально компактною та узагальнюючою. Він виділив предикати стану і предикати, які позначають динамічні ситуації. Останні поділяються на предикати, які позначають процеси і події. В цій класифікації дієслова стану протиставлені класу динамічних дієслів. Динамічні дієслова, на відміну від стативних, не позначають стабільних ситуацій в будь-який момент їх існування. В динамічних ситуаціях виражені або різні переходи суб'єкта з одного стану в інший, або стани, для збереження яких є необхідним постійний вплив. Розподіл динамічних дієслів на дієслова процесів та подій вчений обґрунтував таким чином: «Події концептуалізуються в мові як миттєві переходи від одного стану до іншого, в той час як процеси є поступовим явищем або циклічною послідовністю станів, які замінюють один одного. Дієслова, які позначають процеси, вчений також розподілив на дві групи в залежності від специфіки розвитку змін, які ці дієслова виражають. До першої групи належать ті дієслова, які виражають дію, спрямовану на певний об'єкт; до другої групи належать дієслова, які позначають постійні властивості предметів, дію неактивного суб'єкта, відношення між двома суб'єктами. Необхідно зауважити, що між вищезазначеними групами дієслів відсутнє чітке розмежування, тому в умовах різного контексту дієслово з однієї групи може переходити до іншої групи[43,90].

Є.В. Падучева[41,34] ввела поняття «таксономічних категорій» дієслова. Запропонована нею класифікація дієслів здійснена на основі класифікації З. Вендлера, а також введено новий розподіл дієслів за тематичними класами. Термін «таксономічна категорія» використано для уточнення дієслівних класів З. Вендлера, і під цим поняттям вчена має на увазі класи дієслів, які позначають процеси, дії, стани та події. Основною таксономічною категорією дієслова, на думку Є.В. Падучевої, є категорія дії. Вона розподілила дієслова за семантичними класами наступним чином: дієслова буття, фазові, посесивні, фізичної дії, руху, переміщення об'єкту, зміни положення, створення, відшкодувальної дії, мовлення та передачі повідомлення, сприйняття, почуття, прийняття рішення, ментальні дієслова (знання та думки), дієслова каузації, набуття ознаки. Є.В. Падучева вважала, що кожне дієслово необов'язково має бути чітко закріплене за певним класом. Також вона стверджувала, що таксономічні і семантичні класи дієслів тісно взаємодіють: дієслова одного таксономічного класу можуть належати різним семантичним класам, і навпаки – дієслова одного семантичного класу можуть належати різним таксономічним класам. В якості підтвердження вчена навела такий приклад: «стани можуть бути фізичними, фізіологічними, ментальними, емоційними, а ментальні дієслова можуть описувати дії, стани, події»[41,35-36].

Більшість сучасних мовознавців вважають, що для позначення граматичного значення дієслова більш доцільно вживати поняття «процес». Під процесом розуміють «сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату». Значення цього терміну ширше поняття «дія», оскільки включає в себе як поняття «дія», так і поняття «стан», в той час як вживання поняття «дія» для позначення загально-граматичного значення дієслова створює небажану омонімію з відповідним таксономічним класом. Отже, граматичною основою дієслова вважається «процесуальність»[4;5].

Стосовно розподілу дієслів за таксономічними класами, а також чіткому найменуванню цих класів у сучасних мовознавців відсутня єдина думка, оскільки в основі розподілу дієслів полягають різні критерії. При цьому

важливим є те, що всі існуючі класифікації мають наукову цінність і в певній мірі уточнюють та доповнюють одна одну.

1.3. Засоби реалізації категорії дії в сучасній китайській мові

Поняття «категорія дії» розглядається багатьма вченими через поняття предикативності. Оскільки основним лексико-граматичним засобом реалізації цієї категорії в мові є дієслово, необхідно проаналізувати особливості цієї частини мови в морфологічній системі китайської мови. Дієслово в китайській мові заслуговує особливої уваги, оскільки саме воно має найширший спектр граматичних категорій. . Наявність дієслова в реченні є необхідною умовою, оскільки дієслово – це один з конкретних способів вираження інформації про місце перебування людини або розташування, положення речей в просторі. Концепт простору і просторові відношення є одними з базових, які формують загальну концепцію уявлень про навколишній світ; вони тісно пов'язані з мовною картиною світу, а саме – з освоєнням світу тим чи іншим народом. .

Вираження граматичної категорії предикатів в китайській мові (як і в інших ізолюючих мовах) значно відрізняється від вираження граматичної категорії предикатів в індоєвропейських мовах. Оскільки приналежність певного слова до класу предикатів визначається не формою, а зовнішніми показниками (допоміжні морфеми, порядок слів тощо), поняття «граматична категорія» є значно ширшим, ніж поняття «граматична форма слова».

З точки зору Ван Ляої, всі дієслова в китайській мові доцільно розподілити на дві групи: повнозначні та допоміжні. Повнозначні дієслова здатні самостійно виконувати функцію простого присудка в реченні, в складі складеного присудка вони виражають основне лексичне значення. Допоміжні дієслова не можуть самостійно виконувати функції присудка через свою значно послаблену семантику, тому вони входять до складеного присудка і передають допоміжні значення. Дієсловам в китайській мові притаманні такі універсальні граматичні

категорії, як: перехідність/неперехідність, вид, спосіб дії, стан (активний/пасивний).[15,67]

Вчені, які досліджували питання з граматики китайської мови, зокрема, питання категорії дієслова в китайській мові, намагалися класифікувати дієслова на основі різних критеріїв. Люй Шусян запропонував класифікацією на основі лексичного значення і виділив такі групи дієслів: 1) дії (来, 去, 跳, 吃, 喝 та ін.); 2) дієслова «переживання» (爱, 恨, 害怕, 感激 та ін.); 3) неактивні дії (睡, 生, 等候 та ін.); 4) не-дії (是, 有, 加, 值 та ін.)[65,122].

Мовознавці вважають, що класифікація дієслів на основі синтаксичного критерію є найбільш логічною та повною, оскільки структура речення з дієсловом-присудком визначається семантикою дієслова і його синтаксичними властивостям. До уваги береться той факт, що різні дієслова мають різне керування: деякі завжди приймають додаток, а деякі лише іноді. Окрім цього додаток до одних дієслів може бути виражений лише іменником або займенником, або цілим реченням. Отже, існують класифікації дієслів на основі їх лексико-граматичної сполучуваності з додатком (тобто синтаксичних властивостей). Перша класифікація запропонована Лі Цзіньсі. Він розподілив всі дієслова китайської мови на чотири групи. До першої групи належать перехідні дієслова (外动词), які позначають: 1) активний вплив на предмет (напр., 取, 吃 та ін.); 2) способи пізнання (напр., 看, 知道 та ін.); 3) «передавання» (送, 问, 夺 та ін.); 4) втручання в діяльність (使, 禁止 та ін.); 5) найменування (叫, 认, 当 та ін.); 6) перетворення (化, 分, 合 та ін.); 7) почуття та їх вираження (爱, 佩服, 笑 та ін.); 8) відношення (ця підгрупа представлена лише одним дієсловом 有). Друга група включає неперехідні дієслова (内动词), які не мають додатка. До її складу входять дієслова: 1) звичайні неперехідні (坐, 来, 睡 та ін.); 2) які позначають дії, пов'язані з предметами, (在, 进 та ін.), і можуть приймати після себе іменник в якості обставини місця; 3) які позначають власні зміни або появу (变, 成), ці дієслова обов'язково повинні мати додатковий член; 4) які позначають почуття

та їх зовнішній прояв (笑, 哭, 害怕), а в деяких випадках можуть вживатися як перехідні; 5) які позначають існування (有 і 在). Третю групу представляють дієслова-зв'язки (同动词) як 是, 当, 为 та ін., а також прикметники у синтаксичній ролі присудка. Четверта група включає допоміжні дієслова (助动词), до якої належать модальні дієслова (能, 会 та ін.), дієслова з пасивним значенням (被, 挨, 受 та ін.), дієслова 来 і 去 в службовому значенні, деякі афікси (показники) виду та часу і словотвірні елементи[81,69-71].

Як визначив С.Є. Яхонтов, недоліком цієї класифікації є те, що багато груп дієслів диференціюються лише за змістом, а також те, що багато дієслів одночасно входить до складу декількох підгруп, причому перехід з однієї підгрупи до іншої не пов'язаний зі зміною лексичного значення дієслова[54,44].

О.О. Драгунов, який також досліджував особливості частин мови в китайській мові, зробив висновок, що не тільки дієслово, а також і прикметник в китайській мові можуть виконувати синтаксичну функцію присудка в реченні. Він акцентував увагу на тому, що в реченні може бути відсутній підмет, а присудок не може, оскільки він виражає основну думку цілого речення, і його відсутність призводить до втрати змісту. Це пов'язано з тим, що в китайському реченні підмет, як правило, містить вже відому інформацію, в той час як присудок виражає нову інформацію про підмет. Вчений об'єднав дієслово і прикметник у категорію з більш узагальненою назвою – категорію предикатива. Проаналізувавши дієслово і прикметник, О.О. Драгунов визначив граматичні особливості, які притаманні цим двом частинам мови, і на підставі яких можна об'єднати дієслово і прикметник у категорію предикатива. По-перше, дієслово і прикметник можуть виконувати в реченні синтаксичну роль присудка без допоміжної зв'язки. По-друге, дієслово і прикметник можуть вільно вживатись разом з прислівниками, а також заперечувальними частками (заперечувальними прислівниками). По-третє, дієслово і прикметник допускають приєднання видо-часових афіксів та інших видо-часових показників. Проте наявність трьох спільних граматичних особливостей не означає, що між цими частинами мови не

існує відмінностей. Дієслово і прикметник мають граматичні особливості, що дозволяє відрізнити ці частини мови одна від одної. Головна особливість полягає в тому, що дієслово та прикметник по-різному проявляють свої граматичні ознаки у синтаксичній функції означення в реченні. Дієслово, не оформлене жодними граматичними показниками, може виступати в реченні лише присудком, а не означенням. В функції означення дієслово обов'язково має бути оформлене граматичним показником 的, в той час як прикметник може виступати в реченні як неформлене означення до іменника. Також дієслово відрізняється від прикметника тим, що воно може керувати додатком (прямим і непрямим, з прийменником і без прийменника), мати підмет у постпозиції, а також у певних випадках – іменну частину присудка. Прикметник в синтаксичній ролі присудка не може керувати додатком або мати іменну частину присудка; підмет до прийменника-присудка може перебувати лише у препозиції до нього. До дієслова можуть приєднуватися модифікатори – службові і повнозначні морфеми, які виконують функцію показника дії або напрямку руху; також дієслово має власну систему рахівних слів, може приймати після себе показники, які позначають дію, спрямовану від мовця або до нього. С.Є. Яхонтов уточнив, що дієслова, які позначають дію, стан, відношення тощо, можуть відрізнитись за певними граматичними ознаками. Він стверджував, що дієслова в китайській мові не мають категорії особи, і акцентував увагу на цьому через те, що деякі вчені вважають відмінювання за особою обов'язковою граматичною ознакою дієслова. В реченні підмет може бути представлений іменником, займенником будь якої особи однини або множини, і також може взагалі бути відсутній, але дієслово-присудок не змінює при цьому своїх морфологічних ознак, тому вважається, що дієслова в китайській мові не мають категорії особи.

Досліджуючи категорію дієслова в китайській мові, О.О. Драгунов запропонував лексико-граматичну класифікацію. До першої групи він відніс дієслова, які не позначають дію. Головна граматична характеристика цих дієслів полягає в тому, що вони не вживаються дієслівним афіксом 了 і рахівними словам. Ця група включає дієслова: 1) які виражають думки та почуття (知道,

信, 爱 та ін.); 2) модальні (能, 应该 та ін.); 3) напівповнозначні (姓, 在, 像 та ін.); 4) підгрупа, представлена одним дієсловом 疼. До другої групи належать дієслова, які позначають дію; за критерієм наявності/відсутності додатку, вони розподіляються на дві підгрупи – перехідні та неперехідні, а за лексичним значенням – на декілька підгруп: 1) неперехідні дієслова напрямку руху (进, 出, 到 та ін.), які можуть виконувати функцію модифікаторів до інших дієслів; 2) перехідні дієслова давання і відбирання (відповідають групі дієслів передавання в класифікації Лі Цзіньсі), граматично характеризуються тим, що вимагають після себе одночасно прямого та непрямого додатків; 3) дієслова говоріння, почуттів та мислення, які можуть керувати додатком, вираженим реченням (听, 知道, 说 та ін.); 4) дієслова-прийменники (给, 跟 та ін.). Проаналізувавши класифікацію дієслів О.О. Драгунова, С.Є. Яхонтов зробив висновок, що «розподіл дієслів на дії та не-дії, а також виділення груп дієслів, які позначають рух, визначається морфологічними властивостями дієслів, їх сполучуваністю з афіксами, рахівними словами тощо, а виділення всіх інших підгруп визначається особливостями керування додатком»[27;54].

А.О. Хаматова досліджувала класифікацію дієслів з точки зору морфологічної структури і класифікувала їх на односкладові та багатоскладові (переважну більшість цієї групи становлять двоскладові дієслова). Багатоскладовим дієсловам притаманні різні типи зв'язку між компонентами. Утворення багатоскладових дієслів в китайській мові відбувається за переліком моделей, які відрізняються типами граматико семантичного зв'язку між компонентами. А.О. Хаматова виділила такі моделі: атрибутивну, дієслівно-об'єктну, дієслівно-додаткову, суб'єктно-предикативну і копулятивну. Окрім цього, існує певна кількість багатоскладових дієслів, які були утворені конверсійним способом (перехід до класу дієслів з класів інших частин мови). Внутрішня структура компонентів дієслів, утворених таким типом, відрізняється від вищезазначених моделей утворення дієслів (丰富, 访问 та ін.)[24,78].

В.А. Курдюмов аналізував лексичні одиниці з точки зору морфологічних позицій та діапазонів. При вживанні терміну «дієслово» він має на увазі слова, які займають позицію дієслова в реченні: «позицією дієслова є будь-яка позиція в реченні, при тимчасовому або постійному заміщенні якої створюється ілюзія приналежності слова до класу дієслів». Це означає, що в цій позиції слову притаманні всі «класичні» ознаки цієї частини мови (синтаксична роль присудка, позиційний перехід до дієприкметника або дієприслівника тощо). Дієслово – це стабілізована позиція присудка в реченні, таким чином, позицію дієслова можуть займати слова зі значенням дії або процесу, які знаходяться і діапазонах «дієслово-прикметник», «дієслово-іменник», «дієслово-прислівник», «дієслово-прийменник». Дієслова в китайській мові не мають парадигми відмінювання і парадигми числа. Досліджуючи дієслово в китайській мові, В.А. Курдюмов також приділив увагу аспекту перехідності/неперехідності: «В китайській мові необхідно говорити про перехідність/неперехідність конкретної позиції і конкретної сполучуваності: чи може певне дієслово в певній ситуації сполучатись без прийменника з конкретним іменником в постпозиції». Перехідність не є постійною ознакою дієслова, вона залежить від конкретної ситуації. Неперехідні дієслова поділяються на дві підгрупи; дієслова першої групи допускають наявність іменника з прийменником в препозиції, дієслова другої групи не приймають додатку взагалі. В.А. Курдюмов виділив позиції повнозначного дієслова, модального дієслова, наказового дієслова, дієслова-зв'язки, дієслова-прийменника[34,89-92].

Особливу увагу мовознавці приділяють результативному виду дієслова і категорії орієнтації в просторі[49,34]. Результативним дієсловом називають двоскладове дієслово, перша морфема в якому позначає дію, а друга морфема (модифікатор) позначає результат дії. Результативні дієслова не існують в мові, а утворюються в процесі мовлення, як словосполучення. Будь яке дієслово або прикметник (якщо вони здатні виконувати функцію модифікатора) можуть приєднатися до будь-якого дієслова, вказуючи на результат дії, тільки за умови, якщо дія і результат можуть бути сумісні за змістом. Таким чином,

результативне дієслово є зрозумілим не через те, що воно існує як готова одиниця мови із закріпленим значенням, а оскільки його значення повністю сформовано значенням його окремих складових. Більшість лінгвістів аналізують результативні дієслова як словосполучення. Люй Шусян і Чжу Десі, автори «Лекцій з граматики і стилістики», вважають модифікатор означенням до дієслова, а Ван Лі розглядає модифікатор як додаток. Люй Шусян і Чжу Десі кваліфікують модифікатор як особливий член речення 补语 – постпозитивне означення до дієслова. До найбільш вживаних модифікаторів результату належать дієслова: 上, 下, 到, 见, 住, 干, 开, 完, 着 (zhāo), 好. Результативне дієслово позначає певний переламний момент у дії, коли суб'єкт досягає певного результату. Існування і вживання в мовленні модифікаторів результату є свого роду відображенням китайської моделі поведінки. Таким чином, процеси (дії), спрямовані на досягнення мети або результату, описують ситуацію, яку можна позначити на часовій вісі як відрізок (коли процес ще відбувається) і як кінцеву точку (коли досягнуто певний результат). З точки зору носія китайської мови, всі ці дії можна віднести до умовного класу «виконання»[75;81;65].

Категорія орієнтації в просторі, яка є однією з найважливіших у китайській мовній картині світу, виражається зазвичай за допомогою допоміжних дієслів-модифікаторів 来 і 去. Дієслово 来 вказує на те, що рух об'єкта у просторі спрямований до мовця, в той час дієслово 去 вказує на рух об'єкта від мовця. Наявність модифікаторів відображає мовну картину світу китайців, основною концепцією в якій є антропоцентризм. Тань Аошуан пояснює мовну картину світу китайців в аспекті когнітивної лінгвістики: «Китайцям притаманний антропоцентричний світогляд, проте особистість розглядається невід'ємно від людського роду. Домінуюче положення людини по відношенню до «десятків тисяч речей», очевидно, відображає бажання людини відокремити себе від оточуючого світу. Тільки людина стоїть, сидить, лежить. Всі інші речі або існують самі по собі, або так, як їх «поставила» людина. Чітке розмежування людини і тварин, артефактів і природних явищ та предметів при вживанні

певних дієслів, які описують способи існування, також відображають антропоцентричну мовну картину світу китайців. Прикладом може бути вживання дієслова 走 (ходити) або 跑 (бігти) для позначення дій людини (як спосіб переміщення в просторі), в той час як для тварин вживається лише дієслово 跑». Антропоцентризм лексичних значень дієслова проявляється не тільки по відношенню до статичних об'єктів. Одним із наслідків антропоцентричності китайської мови є суб'єктивність багатьох мовних категорій[50;49].

1.4. Дієслово-прийменник як механізм реалізації дії в сучасній китайській мові

Аналіз засобів реалізації категорії дії в китайській мові показав, що основним засобом реалізації цієї категорії в мовленні виступає лексико-граматична категорія дієслова. Дією можна назвати будь-який акт взаємодії суб'єкта з навколишнім середовищем, яке представлено у вигляді простору і розташованих в ньому об'єктів. Мовознавець О.В. Кравченко стверджує, що взаємодія людини з навколишнім середовищем завжди відбувається в системі просторових координат, точкою відліку якої є людина – суб'єкт пізнання, свідомості, дії і відчуття[30;29]. Необхідно відзначити той факт, що в характері просторових відношень в китайській мові головну роль відіграє поняття «місце», що свідчить про ретельний вибір етносом певних граматичних засобів для передачі інформації. Антропоцентричність зазвичай розуміють як «присвоєння людиною простору», тому можна зробити висновок про відносність просторових характеристик. Просторові відношення – це той тип відношень, який в своїй діяльності людина засвоює набагато раніше, ніж будь-які інші: часові, цільові, причинні тощо. Вони є базовими по відношенню до всіх інших типів семантичних відносин. Категорія простору є однією з десяти основних філософських категорій, описаних Аристотелем. Ця категорія реалізується за допомогою різних мовних засобів. В лінгвістичному плані вона представляє

великий інтерес в аспекті вивчення способів і засобів її реалізації в мовленні в статичних і динамічних ситуаціях. Статичні і динамічні ситуації, безсумнівно, виражаються в мові за допомогою дієслова.

Лексико-граматична категорія дієслова-прийменника (або позиція) має як ознаки дієслова, яке позначає власне дію, так і ознаки прийменника, який виражає просторові, часові, цільові, причинні, об'єктні відношення, що дозволяє категорії дії реалізуватися в мовленні в повній мірі. В.А. Курдюмов вважав, що при формуванні позиції прийменника першими були сформовані саме просторові відношення, які є головними для орієнтуру суб'єкта в навколишньому світі. Пізніше значення просторових відношень метонімічно перейшли на інші типи відносин, які виражає прийменник. Залежність дієслово-прийменник є очевидним в синхронії: на текстовому рівні. Наприклад, якщо будь-яка дієслівна позиція приймає декілька актантів, відношення між якими маркуються за допомогою прийменників, то логічно припустити, що на початку тексту (або потоку повідомлень) існувало якесь «первинне дієслово», яке вводило відносини, що стали прийменниковими. В.А. Курдюмов визначив, що прийменник є носієм прихованої предикативності[33,98-100].

В традиційному розумінні, прийменником називають службову частину мови, яка виражає просторові, часові, причинно-наслідкові, об'єктні та цільові відношення між суб'єктом та об'єктом в реченні. Переважна більшість вчених, які проводили дослідження граматичної системи китайської мови, дійшли до висновку, що прийменник в китайській мові має дієслівну етимологію, тому не є логічним відносити його до окремого класу службових слів. О.О. Драгунов стверджував, що дієслово-прийменник в китайській мові – це особливий тип багатозначних морфем. Їх багатозначність полягає в тому, що в одному значенні вони функціонують як повнозначні дієслова, а в іншому – виконують функцію прийменників. В сучасному китаєзнавстві ці морфеми розглядають як дієслова і як омонімічні їм прийменники. Необхідно зауважити, що ці два значення взаємопов'язані, семантично невід'ємні одне від одного і іноді не піддається однозначному розмежуванню. В деяких випадках навіть неможливо

стверджувати, функціонує дана морфема як дієслово або як прийменник. Вчений розглядав прийменник в складі загальної категорії дієслова, як окрему категорію дієслова-прийменника, яка може вживатися як в основній функції, так і в службовій. Дієслова цього типу О.О. Драгунов назвав напівповнозначними дієсловами, пояснюючи це тим, що китайській мові притаманна тенденція вживання певних дієслів в ролі службових частин мови[27,100-113].

Він визначив два етапи процесу перетворення самотійних частин мови на службові. На першому етапі дієслово вживається в основній функції і в службовій. В основній функції воно зберігає свій етимологічний тон і залишається морфологічно оформленим, тобто, не відрізняється від інших дієслів. У службовій функції воно не може бути морфологічно оформлене і може втратити етимологічний тон. Основна і службова функції дієслова семантично близькі, їх семантична єдність усвідомлюється мовцем. На другому етапі дієслово повністю переходить до класу службових слів. Він не допускає морфологічного оформлення може втратити етимологічний тон. Процес утворення прийменників в китайській мові відбувається не лише шляхом перетворення повнозначного слова на службове, а також і шляхом відокремлення вторинної (службової) функції слова від основної, з поступовим утворенням окремого службового слова. О.О. Драгунов умовно розподілив дієслова-прийменники на дві групи: ті, які виражають просторові і часові відношення, і ті, які цих відношень не виражають. Основна різниця між ними полягає в тому, що дієслова-прийменники першої групи можуть вживатися з іменниками-післялогами, а дієслова-прийменники другої групи іменників-післялогів не допускають.

В.А. Курдюмов, який аналізував частини мови в китайській мові з точки зору діапазонів і позицій, вказував на існування позиції «дієслово-прийменник». Він відмітив, що прийменник є показником прихованої предикативності – додатковим предикатом, якій позначає відношення в часі і просторі, уточнюючи зміст і спрямованість основної дії. Як стверджує В.А. Курдюмов, прийменник втратив своє лексичне значення, залишаючи лише граматичне: за допомогою

прийменників позначається система позицій в реченні. В китайській мові лексичні одиниці, які характеризують як прийменники, паралельно використовуються в дієслівній, а також у проміжній (дієприслівниковій) позиціях. Вважається, що при формуванні позиції прийменника первинними були значення просторових відносин, які потім метонімічно переносилися на інші типи: часові, відносини в групах людей та інші. Ця точка зору є в повній мірі обґрунтованою: наприклад, «просторові» прийменники 在, 从 одночасно позначають і часові відношення. Поступово позиція прийменника в китайській мові розвивалася шляхом полісемії, шляхом набуття прийменниками багатозначності. Вчений встановлює шість умовних груп прийменників в залежності від відносин, які вони виражають: 1) просторово-часові; 2) прийменники на позначення відношень; 3) прийменники, які нейтралізують перехідність, і прийменники, які оформлюють пасивні відношення; 4) «складні» прийменники, які використовуються переважно в якості дієслів і в багатьох довідниках з граматики представлені лише як дієслова; 5) прийменники-сполучники; 6) універсальний прийменник 于. В.А. Курдюмов звернув увагу на наявність типових граматичних конструкцій з певною синтаксичною позицією прийменника в сучасній китайській мові. Він виділив наступні типи: 1) прийменник у препозиції до дієслова («дієприслівникова» позиція); 2) прийменник у постпозиції відносно дієслова («афіксальна» позиція, тенденція до перетворення на афікс); 3) постпозиція відносно дієслова з «розривом» (між прийменником і дієсловом є іменник, який в реченні функціонує, як правило, в якості додатку)[34,232-235].

Ван Лі[75,77] відмітив, що прийменникове значення дієслова набули в процесі історичного розвитку китайської мови. Він виділив категорію з'єднувальних слів і вважає, що «за допомогою них можна пов'язати одне слово з іншим словом, словосполучення з іншим словосполученням або речення з іншим реченням». Описані вченим «з'єднувальні слова» є в переважній більшості сполучниками; прийменники в окремий клас не виділяють і розглядаються як підтип дієслів. Лі Цзіньсі не заперечував дієслівну етимологію

прийменника, але вважає, що оскільки сполучник в китайській мові також має дієслівне походження, то буде логічним об'єднати в одну групу прийменник і сполучник як «слова, що передають відношення (关系词)». Незважаючи на об'єднання прийменників і сполучників у єдину групу, Лі Цзіньсі вказував на наявність відмінностей між ними. Вчений стверджував, що «прийменники використовуються для зв'язку іменників і займенників з дієсловами і прикметниками, а також для того, щоб виразити відношення часу, простору, способу дії, причини, в той час як сполучники використовуються для передачі відношень взаємного зв'язку між словами, словосполученнями, реченнями, абзацами».

Люй Шусян і Чжу Десі запропонували новий термін «допоміжне дієслово» (副动词) для позначення прийменників, кваліфікуючи їх як підгрупу дієслів. На думку авторів, головна відмінність між дієсловами і цією підгрупою полягає в тому, що лексичні одиниці цієї підгрупи не можуть бути ядром присудка[66;72].

Китайський мовознавець Го Чженьхуа розподілив прийменники за значенням на прийменники місця, часу, способів і методів, мети, порівняння, пасивного стану, диспозиції. В залежності від функцій в реченні він виділив такі групи прийменників: 1) ті, що представляють суб'єкт; 2) ті, що представляють об'єкт, який має бути задіяний; 3) ті, що представляють об'єкт, з яким необхідно встановити зв'язок; 4) ті, що позначають інструментарій; 5) ті, що позначають місце і час[77,45].

Чжао Юньпін, який розглядав прийменник як один із типів в категорії дієслова, виділив сім розрядів прийменників на основі семантичних і синтаксичних особливостей: 1) прийменники, які виражають часові відношення; 2) прийменники, які виражають просторові відношення місця та напрямку; 3) прийменники, які вказують на способи і методи дії; 4) прийменники, які виражають причинні відношення; 5) прийменники, які виражають цільові відношення; 6) прийменники, які виражають суб'єктно-об'єктні відношення; 7) прийменники, які виражають порівняння; 8) прийменники, які виражають виключення предмета. Чжао Юньпін проводив аналогію між прийменниками, які

виражають суб'єктно-об'єктні відношення, і відмінками, проте обов'язкова прив'язка прийменників до відмінків не є коректною через відсутність в китайській мові морфологічної ознаки відмінку в такому розумінні, в якому ця ознака існує у флективних мовах. Аналізуючи просторові прийменники, автор відмітив, що в деяких випадках наявність або відсутність так званої «дієслівності» впливає на різницю у вживанні в реченні семантично близьких просторових прийменників[79,110-114].

В.І. Горелов кваліфікував прийменник як службову частину мови. Прийменники виражають об'єктні, цільові, просторові, причинні та часові відношення між неоднорідними членами речення (між присудком та додатком, присудком та обставиною). Хоча він розглядав прийменники в китайській мові як окремий клас службових слів, але вказав, що вони мають дієслівне походження і відмітив, що багато з цих дієслів широко використовуються в сучасній китайській мові. Він розподілив прийменники на п'ять груп за критерієм відношень, виражених прийменниками. Таким чином, виділено прийменники, які виражають суб'єктно-об'єктні, просторові, часові, цільові, причинні відношення[19,56].

Сандра Томпсон і Чарльз Лі [58,78-79] кваліфікували категорію дієслово-прийменник як «coverb», тобто, мовну категорію, яка поєднує особливості, як дієслова, так і прийменника. За допомогою дієслова-прийменника в речення вводиться субстантивне словосполучення, і словосполучення, утворене дієсловом-прийменником з субстантивним словосполученням, перебуває у препозиції до дієслова і у постпозиції відносно підмета (топіка). Дієслово-прийменник може функціонувати як прийменник, і в цьому випадку субстантивне словосполучення з прийменником керує дієсловом, отже, прийменник може бути наявний в реченні тільки за умов наявності дієслова. Таким чином, можна поставити питання: «Якщо ця частина мови зазвичай виконує функцію прийменника, то чому її не називають суто прийменником?» Відповідь полягає в тому, що ця частина мови може функціонувати в реченні в якості як дієслова, так і прийменника, саме тому, на думку С. Томпсон і Ч. Лі,

для цієї частини мови термін «дієслово-прийменник» є найбільш доречним. Дієсловами-прийменниками в сучасній китайській мові називаються морфеми, які на початковому етапі розвитку мови функціонували як дієслова, зберегли дієслівні характеристики і можуть використовуватися в якості дієслів. Деякі з цих морфем частіше функціонують в якості дієслів, а деякі – як прийменники, і це зумовлено тим, що в процесі перетворення дієслів на прийменники різні дієслова розвивалися різними шляхами і набували різних значень. С. Томпсон і Ч. Лі доводять дієслівне походження прийменників, пояснюючи дві важливі дієслівні характеристики, які зберегли прийменники. Перша особливість – це здатність багатьох дієслів-прийменників вживатися із видовим показником 着 у функції прийменника. Друга особливість – це здатність дієслів-прийменників функціонувати в сучасній китайській мові в якості дієслів. Дієслова-прийменники розподіляють на три типи в залежності від їх функцій в реченні: 1) дієслова-прийменники, дієслівне і прийменникове значення яких співпадають (朝, 到 та ін.); 2) дієслова-прийменники, прийменникове значення яких відрізняється від дієслівного (прийменник 按 «згідно з...»/дієслово 按 «натискати»); 3) дієслова-прийменники, які втратили дієслівне значення в сучасній китайській мові (被, 把, 从). Стосовно синтаксичної позиції дієслова-прийменника в сучасній китайській мові, Ч. Лі і С. Томпсон стверджують, що дієслова-прийменники, оформлюючи об'єкт, перебувають у препозиції відносно дієслова, і існує лише 3 дієслова-прийменника, які можуть перебувати у постпозиції відносно дієслова, маючи відтінок результату: 给, 到, 在. Але ми вважаємо, що до постпозитивних дієслів-прийменників має бути ще віднесено 于. Перелік його функцій і значень детально розкрив В. А. Курдюмов[34;58].

Лю Даньцин вважає, що прийменник (介词) – це службова частина мови, і виділяє три класи: препозитивні прийменники (前置词), постпозитивні або післялоги (后置词) і прийменники, що утворюють рамкові конструкції (框式介词). За його словами, прийменники в китайській мові мають дієслівне та іменникове походження: препозитивні прийменники походять від дієслів, а

постпозитивні від іменників, а прийменники які утворюють рамкові конструкції, суміщають прийменники двох типів[63,78]. Чжан Чен вважає, що прийменник (介词) – це службова частина мови, яка має дієслівне походження, і в процесі історичного розвитку мови прийменники утворилися від тих дієслів, які в реченнях зі структурою SV_1OV_2 або $SV_1O_1V_2O_2$ займали позицію V_1 , але він також стверджує, що існують деякі прийменники, які утворилися від дієслів на позиції V_2 .

Згідно з думкою Чжана Біня, прийменник (介词) в сучасній китайській мові – це службова частина мови, яка має дієслівне походження і такі основні характеристики: 1) обов'язкова наявність додатку (додаток перебуває в постпозиції); 2) неможливість самостійного вживання в мові; 3) неможливість виконувати функцію присудка в реченні; 4) неможливість послідовного вживання в реченні з іншим прийменником[70,56-57].

Цю Юань і Ци Чуньхун, розглядаючи походження і функції прийменника в аспекті когнітивної лінгвістики, з'ясували, що в процесі пізнання світу люди все більше приділяли увагу передачі додаткової, нової інформації, що призвело до граматикалізації дієслова і появи такої службової частини мови як прийменник[68,99].

Цзінь Чанцзі, Гао Цзенся[80,32-33] зробили висновок про те, що прийменник в сучасній китайській мові має дієслівне походження, але є службовою частиною мови, і в процесі розвитку мови і синтаксису прийменник «виокремився» із конструкції зв'язної дії. Ця конструкція представлена формулою V_1OV_2 , в якій V_2 є предикативним центром, а V_1O дієсловом-прийменником з додатком. За словами Хе Хунфена[60,67-69] існує дві основні причини граматикалізації дієслова: поступовий розвиток (ускладнення) синтаксичної структури речення і семантизація дієслова. В процесі розвитку синтаксису і зв'язків між елементами конструкції V_1OV_2 постає питання, чи є дієслово V_1 граматикалізованим.

Отже, на підставі теоретичних засад дослідження дієслова-прийменника в сучасній китайській мові ми можемо стверджувати, що ми підтримуємо думку

вчених про те, що категорія дієслова-прийменника в сучасній китайській мові є підкатегорією в межах категорії дієслова. Нам імпонує наукова точка зору Гао Цзенся, Хе Хунфена Цзінь Чанцзі стосовно того, що джерело походження дієслова-прийменника – це конструкція зв'язної дії, яка визначена формулою V_1OV_2 . Ми також погоджуємося з думкою Ч. Лі і С. Томпсон і В.А.Курдюмовим стосовно позиції дієслова-прийменника в реченні. Досліджувану категорію кваліфікуємо як підкатегорію в межах дієслова, яка в сучасній китайській мові виконує функції службової частини мови, перебуває переважно у препозиції до дієслова, і виражає граматичні відношення між членами речення.

Висновки до розділу 1

1. Було проаналізовано теоретичні засади дослідження особливостей граматичної системи китайської мови. Визначено, що в сучасна китайська мова належить до кореневого типу мов, але у процесі свого розвитку поступово набуває ознак аглютинації. В сучасній китайській мові граматичні значення і зв'язки між словами в реченні виражаються не за допомогою зміни флексії або звуків у коренях, а за допомогою порядку слів у реченні та використання службових частин, а провідною тенденцією в будові речення є ізоляція – характеристика способу зв'язку слів у реченні, при якому в формах слів не виражені відношення одного слова до інших, і тим самим не маркується синтаксична функція слова. Питання щодо диференціації частин мови в китайській мові не є остаточно вирішеним, але частини мови виділяють, керуючись синтаксичним, функціональним або семантичним критерієм. Існує тенденція до аналізу частин мови і їх розмежування через поняття «категорія».

2. Було з'ясовано зміст поняття «категорія» з точки зору лінгвістики, філософії, психології, а також визначено, що с цим поняттям невід'ємно пов'язане поняття мовної картини світу, яке відображає специфічні особливості категоризації світу окремим мовним колективом. Під категоризацією в когнітивній лінгвістиці розуміють процес вербалізованого упорядкування знань,

які «вбудовані» в мовні категорії, отже, філософські категорії мають конкретну мовну реалізацію, тобто відображуються в мовних засобах. Було з'ясовано, що категорія дії в мовленні досліджується через призму поняття предикативності, і встановлено, що ядром предикативної лексики є дієслово, що пояснює той факт, дієслово є майже найпоширенішим засобом, за допомогою якого категорія дії реалізується в мові. Було максимально повно розкрито поняття «предикативність», в результаті чого було визначено, що «здатність до предикації є основною функцією людського мозку, який фільтрує враження, що утворюються в результаті реакції на подразники зовнішнього світу таким чином, що світ представлений перед нами не як хаос, а як безперервний рух взаємодіючих, взаємопов'язаних елементів, які підлягають підпорядкуванню в категорії підмета та його відношень з об'єктами.

3. Дієслово як частина мови розглядається з точки зору когнітивної семантики, оскільки саме в дієслові зафіксовані знання людини про дії, процеси, події дійсності. Було проаналізовано різні поняття «дієслова», розкрито сутність і особливості дієслова і встановлено, що ця частина мови позначає не тільки власне дії, а також стани і процеси. Наявність дієслова в реченні є необхідною умовою, оскільки дієслово – це один з конкретних способів вираження інформації про місце перебування людини або розташування, положення речей в просторі. Концепт простору і просторові відношення є одними з базових, які формують загальну концепцію уявлень про навколишній світ; вони тісно пов'язані з мовною картиною світу, а саме – з освоєнням світу тим чи іншим народом. Особливу увагу було приділено категорії орієнтації в просторі, в якій найбільш яскраво відображений антропоцентризм, притаманний китайському світогляду, і з'ясовано, що одним із наслідків антропоцентричності китайської мови є суб'єктивність багатьох мовних категорій. Було розглянуто різні класифікації дієслів в китайській мові і надано характеристику розрядам в межах кожної класифікації.

4. Було визначено, що дієслово-прийменник в сучасній китайській мові розглядається як підкатегорія в межах дієслова і є одним із засобів реалізації

категорії дії в мові, оскільки при формуванні прийменникового значення ці морфеми виражали насамперед просторові відносини, які є головними при пізнанні світу і взаємодії з його об'єктами і які формують загальну концепцію уявлень. Процес пізнання світу і взаємодія з його об'єктами здійснюється людиною за допомогою дії. Також було проаналізовано різні класифікації дієслів-прийменників, в основі яких лежить переважно функціональний критерій.

5. На підставі теоретичних засад було з'ясовано, що лексико-граматична категорія дієслова-прийменника в сучасній китайській мові сформувалась у процесі діахронічного розвитку мови, і вона має як ознаки дієслова, яке позначає власне дію, так і ознаки прийменника, який виражає граматичні відношення, що дозволяє категорії дії реалізуватися в мовленні повною мірою. Було визначено дві структурні формули речення, одна з яких відображає конструкцію зв'язної дії як джерело виокремлення дієслова-прийменника і окреслює його позицію як основну, а інша формула відображає додаткову позицію.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЄСЛОВА-ПРИЙМЕННИКА В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Складність дослідження граматичної системи китайської мови полягає у визначенні, диференціації і класифікації частин мови, зокрема, самостійних і службових. Розглядаючи це питання в рамках аналізу структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника, ми дійшли висновку, що дієслово-прийменник є однією з підкатегорій дієслова, яка виокремилась в його межах у процесі історичного розвитку мови, і функціонує в сучасній китайській мові для позначення граматичних відношень. Нами було з'ясовано структурні формули речень, в яких зазначено позицію дієслова-прийменника, обрано відповідні методи і матеріал для аналізу досліджуваної категорії

2.1. Методика аналізу категорії дієслова-прийменника в сучасній китайській мові

Доцільний вибір лінгвістичних методів є найважливішою умовою правильного проведення дослідження. Мета нашої роботи, яка полягає в дослідженні структурно-функціональних особливості дієслова-прийменника, зумовила вибір функціонального і структурного методів дослідження в якості головних. Проте перш, ніж застосувати зазначені вище методи для проведення власного дослідження, для визначення теоретичних засад дослідження категорії дієслова-прийменника нами було вжито низку загальнонаукових методів: аналіз, описовий метод, дедукцію.

Проведення нами власного дослідження передбачило застосування функціонального і структурного методів. Функціональний метод нерозривно пов'язаний із поняттями «функції» і «функціоналізму» як лінгвістичного напрямку. Функція визначається як «зовнішній прояв властивостей того чи того об'єкта в межах певної системи». Функціоналізм представляє собою найбільш

авторитетну лінгвістичну ідеологію, яка сформувалась наприкінці ХІХ ст. під назвою «Празька школа функціональної лінгвістики». В. Матезіус, Р.О. Якобсон, Н.С. Трубецький і С.О. Карцевський та інші її представники стверджували, що «мова – це система засобів вираження, яка призначена для певної мети». Таким чином, сутність *функціонального методу* дослідження мови полягає у тому, що мова розглядається з погляду на її функції, і постають питання, для чого все-ж-таки потрібна мова, чому її устрій саме такий і якими чинниками він зумовлений. Функціоналізм як лінгвістичний принцип – це комплекс методів, які сформувались одночасно зі структуралізмом, оскільки «розуміння призначення мови і елементів її структури є невід’ємним від системного осмислення цієї структури» (. Структурний підхід – це комплекс методик і прийомів, призначений для вивчення мови як цілісного структурно-системного, ієрархічного утворення, що дозволяє виявити закономірності структурної організації мови і систематику його елементів. Прихильники напрямку структуралізму дотримувалися думки, яку Л.Єльмслєв сформулював так: «Сутність не в самих звуках або знаках і значеннях, а у взаємних співвідношеннях між ними в мовному ланцюгу і в граматичній парадигмі. Саме ці співвідношення і утворюють систему мови, і саме ця внутрішня система є характерною для певної мови на відміну від інших». Отже, *структурний метод* дозволив нам представити проаналізувати і представити структуру речення у вигляді формули, означивши позицію дієслова-прийменника, об’єкта і предикативного центра, тобто, смислового дієслова, що значно спростило пошук відповідних цій структурі речень. Окрім функціонального і структурного методів, ми застосували *когнітивний підхід*, оскільки мова знаходить своє відображення в мисленні і процесі пізнавальної діяльності людини і неможливо вивчати мову і мовне явище поза межами когнітивної лінгвістики. Також було застосовано *описовий метод*, оскільки ми описали структурно-функціональні особливості дієслів-прийменників кожної групи. Порівняльний метод було застосовано для співставлення і порівняння дієслів-прийменників, близьких за функціями, визначено їх відмінності і спільні риси[31,67-70].

Нами було кваліфіковано дієслово-прийменник як підкатегорію в межах категорії дієслова і визначено, що, з точки зору функціоналізму, основна функція дієслова-прийменника полягає у вираженні відношень різного типу між об'єктами навколишнього світу. Будь-яка взаємодія (відношення) між елементами нашого світу обов'язково відбувається в просторовій системі координат. Слід зазначити той факт, що саме просторові відношення людини з навколишнім середовищем виникли набагато раніше, ніж будь-які інші, оскільки простір – це перше, що було засвоєно людьми еволюційно у процесі пізнання світу. Якщо розглядати дієслово-прийменник зі структурної точки зору, є логічним представити структуру речення у вигляді формули, позначивши місце досліджуваної категорії в цій формулі. Ми погодилися з науковими думками Цзінь Чанцзі, Гао Цзенся, які стверджують, що в процесі розвитку мови та синтаксису дієслово-прийменник виокремився із конструкції зв'язної дії, формула якої представлена, як V_1OV_2 . Також ми підтримуємо думку Ч. Лі і С. Томпсон і В. А. Курдюмова, які вважали, що деякі дієслова-прийменники (а саме: 给, 到, 在, 于) можуть перебувати у постпозиції відносно дієслова. Отже, нами було відібрано синтаксичні одиниці, структура яких представлена формулою V_1OV_2 , де V_1 – це дієслово-прийменник, O – об'єкт, а V_2 – предикативне ядро речення, тобто, смислове дієслово. Структурну формулу, якою можна описати погляд Ч.Лі і С.Томпсон представлено у вигляді $V + C + O$, де V ми визначили як смислове дієслово (предикативне ядро), C (coverb) як дієслово-прийменник у постпозиції до нього, а O як об'єкт. При цьому основною функцією елементів, які відповідають позиціям V_1 і C у двох формулах відповідно, є обов'язково вираження граматичних відношень. Отже, функціональний метод дозволив нам проаналізувати функції кожного окремого дієслова-прийменника і на цій підставі класифікувати їх.

Окрім функціонального та структурного методів, було застосовано *метод контекстуального аналізу*, оскільки ми досліджували функціональну специфіку граматичної категорії і дієслова-прийменника шляхом аналізу речення як

контексту в якому вжито дане слово, також було застосовано когнітивний підхід і описовий методи.

2.2 Критерії відбору матеріалу дослідження

При проведенні дослідження в якості матеріалу ми використовували приклади з онлайн-корпусу китайської мови ВСС 语料库. Корпусна лінгвістика – це один із сучасних напрямів у лінгвістиці. Наукові дослідження в рамках різних лінгвістичних напрямків часто мають об'єктом свого дослідження текст або зібрання текстів і передбачають спочатку підбір матеріалу, а потім аналіз і обробку великих текстових обсягів з метою виявлення деяких мовних закономірностей. Традиційні лінгвістичні методи аналізу тексту дозволяють виконати зазначені завдання, але їх невисока ефективність обумовлює поступове поширення використання методів комп'ютерного аналізу тексту, що дозволяє спростити і скоротити роботу лінгвіста і при цьому значно збільшити обсяг оброблюваних даних, а також уникнути неточності і помилки в підрахунках. Комп'ютерний аналіз тексту полегшує встановлення мовних закономірностей, заснованих на емпіричних даних.

В рамках корпусної лінгвістики під «корпусом» розуміють «уніфікований, структурований і розмічений масив мовних даних в електронному вигляді, призначений для здійснення певних філологічних, а також, у широкому призначенні, для гуманітарних досліджень» Перевага застосування корпусного аналізу тексту полягає в значному ступені об'єктивності дослідження, адже такі функції як підбір, розмітка, аналіз текстів і виявлення відповідностей виконуються автоматично. Таким чином, завданням дослідника є не аналіз матеріалу, а обробка отриманих даних, виведення мовних закономірностей і підведення підсумків.

Методи корпусного аналізу дозволяють вирішувати ряд завдань в рамках лінгвістичних, соціологічних і історичних дисциплін. Так, корпус дозволяє здійснювати пошук лексичних та граматичних мовних одиниць, відбір слів,

словоформ, граматичних категорій і словосполучень. При пошуку словоформ функція морфологічного дескриптора дозволяє проаналізувати шукану одиницю виходячи з граматичних категорій слова. Завдяки корпусам можливий пошук необхідної словоформи у всіх або в визначених параметрами контекстах. Ця функція застосовується в практичному аспекті дослідження для збору фактичного матеріалу і для складання теоретичної бази дослідження (словників, граматик, довідкових посібників).

Однією з основних функцій лінгвістичного корпусу є можливість отримання лінгвостатистичних даних про частоту використання тих або інших форм, слів або словосполучень, тобто визначити частотність вживання. Ця функція дозволяє визначити відмінності семантики синонімів, встановити контексти, характерні для синонімічних слів, а також розмежувати жанрові та стилістичні особливості і відтінки значень лексичних одиниць. У соціолінгвістичних дослідженнях частотність дозволяє визначити уживаність мовної одиниці певною соціальною, віковою, гендерною групою. В історичному аспекті дана функція дозволяє простежити етимологію і зміну семантики мовної одиниці. Наслідком частотного аналізу тексту є виділення статистики. Таким чином, в дослідженні із застосуванням корпусного аналізу підставою наукової гіпотези служать точні і конкретні емпіричні дані.

В лінгвістиці існує важливий напрям – граматики конструкцій, що вивчає лексико-граматичні конструкції в мові. Цей напрям зараз звернений в бік діахронічних досліджень. Так, дослідників цікавить як утворилися певні граматичні конструкції. Щоб провести відповідні дослідження, необхідно проаналізувати велику кількість матеріалів, написаних у різний час. При цьому для забезпечення об'єктивності цей матеріал має бути якомога всеохоплюючим. Це стає можливим завдяки діахронічним корпусам, які дозволяють проводити дослідження частотності поєднання певних конструкцій з дієсловами та спостерігати як поступово відбувається перетворення цієї конструкції в якусь граматичну форму.

Враховуючи переваги та можливості такого підходу, ми застосували метод корпусного аналізу для відбору матеріалу дослідження. Використання корпусу дозволяє гарантувати, що обраний матеріал дослідження не буде однобічним, оскільки тексти, що містяться у корпусах охоплюють усі сфери життя та усі стилі мовлення. Ми обрали тексти публіцистичного, наукового і художнього стилів. Цей вибір мотивований тим, що тексти публіцистичного і наукового стилю характеризуються великою кількістю граматичних конструкцій, що збільшує можливість успішного пошуку необхідної граматичної категорії. Тексти художнього стилю взято із нової, сучасної китайської літератури, яка наближена до розмовного стилю, що відображає тенденції вживання дієслова-прийменника в усному мовленні. Це дозволило нам провести об'єктивне дослідження та гарантувати різнобічність отриманих результатів.

2.3. Особливості класифікації дієслова-прийменника в сучасній китайській мові

Ідентифікувавши і відібравши синтаксичні одиниці, ми детально проаналізували типи граматичних відношень, виражені за допомогою дієслова-прийменника. Під час аналізу було виявлено декілька основних типів граматичних відношень і створено класифікацію дієслів-прийменників за цим критерієм. Нами було розглянуто вже існуючі класифікації дієслів-прийменників, запропонованих вченими .

Китайський мовознавець Го Чженьхуа розподілив прийменники за значенням на прийменники місця, часу, способів і методів, мети, порівняння, пасивного стану, диспозиції. В залежності від функцій в реченні він виділив такі групи прийменників:

- 1) ті, що представляють суб'єкт;
- 2) ті, що представляють об'єкт, який має бути задіяний;
- 3) ті, що представляють об'єкт, з яким необхідно встановити зв'язок;
- 4) ті, що позначають інструментарій;

5) ті, що позначають місце і час.

Недоліком цієї класифікації є те, що відсутня група дієслів-прийменників на позначення способу і методу дії, оскільки існує різниця між способом і інструментом дії. Також ми вважаємо, що доцільніше було б об'єднати дієслова-прийменники, які представляють об'єкт, який має бути задіяний і об'єкт, з яким необхідно встановити зв'язок у єдину групу під назвою «дієслова-прийменники на позначення суб'єктно-об'єктних відношень». В.І. Горелов розглядав прийменники в китайській мові як окремий клас службових слів, але вказав, що вони мають дієслівне походження і відмітив, що багато з цих дієслів широко використовуються в сучасній китайській мові. Він розподілив прийменники на п'ять груп за критерієм відношень, виражених прийменниками. Таким чином, виділено прийменники, які виражають суб'єктно-об'єктні, просторові, часові, цільові, причинні відношення. Ми вважаємо, що недоліком цієї класифікації є відсутність класу прийменників способу дії і інструментарних.

В. А. Курдюмов виділив шість умовних груп прийменників в залежності від відносин, які вони виражають:

- 1) просторово-часові;
- 2) прийменники на позначення відношень;
- 3) прийменники, які нейтралізують перехідність, і прийменники, які оформлюють пасивні відношення;
- 4) «складні» прийменники, які використовуються переважно в якості дієслів і в багатьох довідниках з граматики представлені лише як дієслова;
- 5) прийменники-сполучники;
- 6) універсальний прийменник 于.

На нашу думку, бракує класу саме суб'єктно-об'єктних відношень, способу дії, а прийменники, які нейтралізують перехідність можна віднести до дієслів-прийменників суб'єктно-об'єктних відношень. Також вважаємо, що доцільно розмежувати клас просторових і часових дієслів-прийменників. Незважаючи на те, що є певна кількість дієслів-прийменників, які функціонують як на

позначення часових, так і на позначення просторових відношень, проте є такі, які позначають або часові, або просторові відношення.

Нам імпонує класифікація, запропонована Чжао Юньпінем, оскільки вона найбільш повно відображає увесь спектр граматичних відношень дієслова-прийменника, проте ми вирішили внести певні зміни і уточнення. Класифікації В.І. Горелова і Го Чженьхуа, на нашу думку, не розкривають в повному обсязі можливі граматичні відношення, хоча у визначенні деяких типів погляди трьох вчених збігаються. Отже, ми визначили наступні класи дієслів-прийменників за критерієм граматичних відношень які вони виражають, що є головною функцією досліджуваної категорії.

1. Дієслова-прийменники просторових (локативних) відношень (місця і напрямку). До них віднесено такі дієслова-прийменники, виражають взаємодію між об'єктами (або суб'єктом та об'єктом дії) у просторі.

2. Дієслова-прийменники часових (темпоральних) відношень. До цієї групи віднесено дієслова-прийменники, за допомогою яких виражається взаємодія об'єктів у певному часовому відрізку або зі зміною часу.

3. Дієслова-прийменники, які вказують на способи і методи дії. Ця група включає в себе дієслова-прийменники, за допомогою яких виражається спосіб здійснення дії суб'єктом.

4. Дієслова-прийменники інструментарних відношень, які вказують саме на інструмент дії суб'єкта, а не на засіб чи метод. Хоча Чжао Юньпін не виділяє цей клас, проте, на нашу думку, він має бути додатково виокремлений, оскільки існує певна відмінність між методом дії та безпосередньо інструментом, який застосовано для здійснення.

5. Дієслова-прийменники цільових відношень. Ця група представлена дієсловами-прийменниками, які вказують на мету (ціль), тобто, бажаний результат дії суб'єкта.

6. Дієслова-прийменники причинно-наслідкових відношень, які вказують на причинно-наслідковий зв'язок дії суб'єкта або події, незалежної від волі суб'єкта, яка призвела до певного результату.

7. Дієслова-прийменники порівняльних відношень, за допомогою яких виражається порівняння різних властивостей і характеристик суб'єктів або об'єктів.

8. Дієслова-прийменники суб'єктно-об'єктних відношень. Для пояснення дієслів-прийменників цієї групи Чжао Юньпін, який займався порівняльною граматиною мов, проводив аналогію з відмінками російської мови. Проте, на нашу думку, порівняння категорій дієслова-прийменника в китайській і російській мовах не є доречним, оскільки ці мови є різними за типом граматичного устрою і, до того ж, не є генетично спорідненими, а таке співставлення було здійснене Чжао Юньпінем з метою полегшення вивчення мови студентами. Суб'єктно-об'єктні відношення передбачають, що суб'єкт здійснює дію, а об'єкт, на який спрямована дія, йому підкорюється (С.Є. Яхонтов)

9. Дієслова-прийменники пасивних відношень. До цієї групи віднесено ті дієслова-прийменники, за допомогою яких виражається і акцентується дія, спрямована на об'єкт, при цьому суб'єкт може бути відсутнім, а об'єкт виступає у висловлюванні в якості підмета.

10. Дієслова-прийменники позначення винятку. До цієї групи ми віднесли ті дієслова-прийменники, які виражають виключення суб'єкта або об'єкта зі складу, переліку або їх недопущення до виконання певної дії тощо.

Класифікація дієслів-прийменників, якої ми дотримувалися, надала нам можливість дослідити структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника як засобу реалізації категорії дії в сучасній китайській мові.

Висновки до розділу 2

1. Дієслово-прийменник виокремилася у підкатегорію в процесі діяхронічного розвитку мови. Дієслово-прийменник в сучасній китайській мові кваліфікують як підкатегорію в межах дієслова, це свідчить про те, що дієслово-прийменник, як і інші класи дієслів, є одним із засобів реалізації дії в мовленні.

Для досягнення мети дослідження застосовано загальнонаукові методи, функціональний та структурний методи в якості основних, контекстуальний метод, описовий метод, когнітивний підхід і метод суцільної вибірки для вибору матеріалів дослідження. Логічність і доцільність застосування функціонального та структурного методів зумовлена метою і завданнями дослідження.

2. Відібрано матеріал дослідження і обґрунтовано рішення щодо цього вибору. Як матеріал обрано приклади текстів з онлайн-корпусу китайської мови ВСС 语料库. Корпус представлений як уніфікований, структурований і розмічений масив мовних даних в електронному вигляді, призначений для здійснення певних філологічних, і його основною перевагою є те, що результат дослідження мав високий ступінь об'єктивності і високу якість. Застосування методу корпусного дослідження тексту сприяло тому, що обраний матеріал дослідження виявився комплексним, різнобічним, оскільки набір текстів охоплює усі стилі мовлення і різноманітні сфери життя. Процес відбору конкретних матеріалів із загальної сукупності текстів має назву «метод суцільної вибірки». Було надано перевагу текстам публіцистичного, наукового, художнього стилів, оскільки публіцистичні та наукові тексти характеризуються різноманітністю і складністю граматичних конструкцій, зокрема, з дієсловом-прийменником, а художні тексти взято із творів сучасної літератури і вони наближені до розмовного стилю, тому вони максимально повно відображають тенденції розвитку мови.

3. Створено класифікацію дієслів-прийменників за критерієм граматичних відношень на базі класифікації Чжао Юньпіня, яку було вирішено доповнити і уточнено. Було проаналізовано класифікації, запропоновані В.І. Гореловим, Го Чженьхуа, В.А. Курдюмовим, виявлено недоліки кожної і обґрунтовано вибір саме цієї класифікації в якості основної, яку вирішено було конкретизувати і доповнити. Проте слід зазначити, що точки зору вчених частково співпадають і немає такої класифікації, яка була б абсолютно не схожа на інші.

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛОВА-ПРИЙМЕННИКА В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.

Нами було визначено, що в сучасній китайській мові дієслово-прийменник виступає як підкатегорія в межах дієслова, функції якої полягають у вираженні граматичних відношень. Було створено класифікацію, в основі якій лежить такий критерій як тип реалізації граматичних відношень. Проте перш, ніж представити класифікацію, вважаємо за потрібне детально пояснити, чому обрано саме цей критерій, розкрити поняття «граматичні відношення» з лінгвістичної точки зору, пояснити, чому граматичні відношення в мовленні відображають мислення і світосприйняття людини і яким чином вони пов'язані з дією.

3.1 Структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника як експліцитний засіб реалізації дії в сучасній китайській мові

Граматичні відношення – це відношення між суб'єктом та об'єктом дії, які виражені за допомогою мовних засобів. Мова оформлена думкою, тому будь-який тип відношень між предметами світу може виражений за допомогою відповідних засобів мови. Ми вже з'ясували, що предмети навколишнього світу не можуть існувати хаотично, між ними завжди відбувається взаємодія, взаємовплив. Головним суб'єктом, ініціатором і виконавцем дії є людина, яка пізнає навколишній світ. Вона може моделювати його в свідомості, подумки здійснювати. Формуванню дії передуює (або відбувається одночасно з ним) формування образу ситуації і способу дії, які повинні бути виконані. Дія – це цілеспрямована активність, реалізована в зовнішньому чи внутрішньому плані. У вітчизняній психології поняття про дію як специфічну одиницю людської поведінки введені С. Л. Рубінштейном і О. Н. Леонтьєвим. Поняття «дія» в якості одиниці аналізу і предмета дослідження використовується при вивченні перцептивних, виконавчих, мнемічних, розумових, творчих та інших процесів[22,78-80].

Навмисність, спланованість дії виникає в силу прийняття рішення суб'єктом про те, що образ майбутнього результату дії відповідає мотиву його діяльності, тоді цей образ дії набуває для суб'єкта особистісний сенс і виступає для нього як мета дії. При наявності наміру в суб'єкта виникає цільова настанова, тобто готовність до досягнення очікуваного результату. В ході виконання дії відбуваються контакт суб'єкта з предметним світом та зміна (зовнішнє або уявне) предметної ситуації, і досягаються ті чи інші результати, особистісний смисл яких для суб'єкта оцінюється емоціями.

Дії властиві такі параметри, як локативність і темпоральність – простір (місце і час), тобто, де і коли дія відбувається. Найбільш загальна характеристика простору – властивість об'єкта бути «протяжним», займати місце серед інших, межувати з іншими об'єктами. Ши Яцзюнь, який досліджував категорію локативності в китайській культурі, стверджував, що дієслово-прийменник 在 є універсальним дієсловом-прийменником, який позначає існування і перебування предмета в просторі. Порівняння різних процесів тривалості, що виражають швидкість розгортання процесів, їх ритм і темп є поняттям часу. Категорії простору і часу виступають як головні форми буття матерії, а просторові і часові відношення були засвоєні людиною як одні з перших і найголовніших. Таким чином, перші два типи граматичних відношень, які ми виділили, – це **локативні і темпоральні**. Ми помітили, що з великої кількості дієслів-прийменників переважно одні і ті ж прийменники можуть позначати як локативні, так і темпоральні відношення.

Виокремивши перший і другий типи дієслів-прийменників на позначення граматичних відношень, ми вирішили, що для визначення наступних типів необхідно аналізувати дію як комплексний психологічний акт, який включає намір, мотив, мету, засоби реалізації, оцінювання результатів, і безсумнівно, взаємодію з навколишнім світом. Мотив – це суб'єктивна причина (свідома чи несвідома) тієї чи іншої поведінки, дії людини або психічне, яке безпосередньо понукає людину до дії і зумовлює вибір того чи іншого способу і методу здійснення. Мета – це ідеалізований в суб'єктивному образі очікуваний кінцевий

результат дій. Мотив і мета – це дві різних якості, які може набувати предмет цілеспрямованої діяльності. Їх нерідко плутають, тому що вони часто збігаються: в цьому випадку кінцевий результат діяльності збігається з її предметом, будучи одночасно і мотивом, і метою. Мотивом він є, тому що в ньому потреби матеріалізуються, а метою – тому що саме в ньому людина бачить кінцевий бажаний результат діяльності, який служить критерієм оцінки процесу. Під час виконання дії в людини виникає питання: «Навіщо я це роблю? Заради чого я докладаю зусилля? Чого я прагну?» Отже, наступний тип дієслів-прийменників, який було вирішено виділити, – **дієслова-прийменники цільових відношень**.

Виконання дії може підпорядковуватися певним правилам, вказівкам, відбуватися за певним встановленим алгоритмом, що визначає спосіб і метод дії, сукупність прийомів, як обов'язкові її параметр. Спосіб і метод є головною складовою діяльності, оскільки людина перед початком дії або вже під час дії замислюється над тим, яким чином їй досягти поставленої мети. Отже, на цій підставі ми виділили дієслова-прийменники на позначення **способів і методів дії**. Виконання дії часто передбачає використання інструменту дії – знаряддя, якого потребує характер дії для досягнення мети. Тому ми виділили групу **дієслів-прийменників інструментарних відношень**.

Дію можна аналізувати з точки зору каузальних відношень, які існують в світі як дія-причини і дія-наслідок. Каузальний характер відношень полягає не лише в тому, що за причиною йде наслідок, а в тому, що друге нерозривно пов'язано з першим міцним зв'язком. Причина і наслідок є суміжними в просторі і часі, відношення між ними мають чітко визначену спрямованість. О.В. Бондарко стверджував, що «зміст причини в мові має планом вираження взаємодію елементів, які утворюють певну структуру, в котрій можуть бути представлені зв'язки не тільки однорідних, а також різнорідних граматичних і лексичних засобів». Таким чином, було вирішено виділити тип **дієслів-прийменників причинно-наслідкових відношень**.

Одним з важливих компонентів мисленнєвої діяльності є порівняння – пізнавальна операція, яка полягає у судженні про подібність або відмінність

об'єктів, виявленні кількісних і якісних характеристики предметів світу. Людина порівнює, співставляє факти, події, властивості і будь-яку отриману інформацію.

Найважливіший тип відносин, що виявляються шляхом порівняння, це – відносини тотожності і відмінності. Порівняння з виявленням цих відносин породжує думку про універсальну порівнюваність, про можливість завжди відповісти на питання «тотожні або різні?». У порівнянні виділяють: порівнюваний предмет (об'єкт порівняння), предмет, з яким відбувається зіставлення, і параметр порівняння (підстава, ознака). Таким чином, граматичні відношення порівняння (компаративності) відображаються в китайській мові за допомогою засобів **компаративних відношень**[6,56-64].

Визначаючи основні типи граматичних відносин, ми не можемо не приділити увагу відношенням, коли відбувається безпосередня взаємодія суб'єкта з об'єктом. Під такою взаємодією мається на увазі безпосередній вплив на об'єкт, спільна дія суб'єкта з об'єктом, дія, спрямована на об'єкт, дія, спрямована на об'єкт, яка передбачає отримання користі суб'єктом або об'єктом, акцентування уваги на об'єкті як на важливому предметі обговорення тощо. В китайській мові для вираження цього типу відношень ми виділили **дієслова-прийменники суб'єктно-об'єктних відношень**. Розглядаючи дію з точки зору суб'єкта як виконавця і об'єкта, можна виділити активний і пасивний стани. Граматичне вираження пасивного стану в китайській мові потребує оформлення граматичним показником, який вводить суб'єкт в речення і акцентує увагу на тому, що в процесі дії об'єкт змінюється. Граматичний устрій китайської мови не дозволяє знехтувати вживанням показнику пасивного стану (**дієсловом-прийменником пасивних відношень**), оскільки буде порушено викривлено зміст речення і розподіл ролей суб'єкт-об'єкт.

Дієслово-прийменник 除 (除了), який було вирішено виділити, використовується для позначення винятку, виключення, видалення предмету, дії або явища з умовного списку або, навпаки, - акцентування уваги на унікальній характеристиці і ознаці.

Перелік дієслів-прийменників кожного класу представлено нижче. Кожний дієслово-прийменник подано в реченні, яке відповідає структурі V1OV2, де V1 – дієслово-прийменник, а V2 – предикативний центр, або структурі V+C+O, де V – предикативний центр, C – дієслово-прийменник, O – об'єкт.

Під час аналізу структурно-функціонального аналізу було визначено, що деякі прийменники функціонують як в межах одного, так і в межах іншого класу, вказуючи на декілька типів відношень і відтінків значень одночасно.

3.2. Типологічна класифікація дієслів-прийменників в сучасній китайській мові

Ми визначили, що класифікація дієслів-прийменників, запропонована Чжао Юньпінем найбільш повно відображає увесь спектр граматичних відношень, але ми уточнили, доповнили і конкретизували її, отже, отримана нами нова класифікація відрізняється кількістю розрядів на позначення граматичних відношень, а також складом елементів в деяких розрядах. Таким чином, дієслова-прийменники в сучасній китайській мові було розподілено за 10 класами і надано наступні найменування:

- 1) Дієслова-прийменники локативних відношень;
- 2) Дієслова-прийменники темпоральних відношень;
- 3) Дієслова-прийменники способів і методів дії;
- 4) Дієслова-прийменники інструментарних відношень;
- 5) Дієслова-прийменники цільових відношень;
- 6) Дієслова-прийменники причинно-наслідкових відношень;
- 7) Дієслова-прийменники компаративних відношень;
- 8) Дієслова-прийменники суб'єктно-об'єктних відношень;
- 9) Дієслова-прийменники пасивних відношень;
- 10) Дієслова-прийменники позначення винятку.

Кожна група має свої характерні особливості і включає певну кількість дієслів-прийменників, які за результатами дослідження до цієї групи були віднесені.

Нижче подано опис всіх груп дієслів-прийменників, названо перелік всіх дієслів-прийменників, які входять до складу кожної з них, подано переклад і тлумачення значення, наведено приклад вживання кожного дієслова-прийменника в реченні і аналіз його структурно-функціональних особливостей. Нами було здійснено структурний аналіз, який передбачав оформлення структури речення у вигляді формули і визначення позиції дієслова-прийменника, і оскільки кожна формула вже була детально пояснена раніше, то з метою спрощення процесу аналізу структурну формулу речення записано як V_1OV_2 або VCO.

Перша група - **дієслова-прийменники локативних відношень**. Ця група представлена прийменниками 在, 从, 至, 到, 朝, 向, 往, 沿(沿着), 顺(顺着), 自, 随着, 由, 离, 于。

Дієслово-прийменник 在 зі значенням «в, на» виражає просторові відношення між предметом (суб'єктом, об'єктом) та його місцем перебування, може вказувати на динамічну або статичну дію предмета відносно «просторової системи координат».

银鱼在下面的池中游来荡去。 *Рибки в ставку плавали туди-сюди.*

(Структура V_1OV_2 , V_1 - 在 «в», O - об'єкт «ставка», V_2 - 游来荡去 - «плавати туди-сюди»)

Це дієслово-прийменник може перебувати і в постпозиції відносно дієслова, при цьому не змінюючи своїх функцій.

把电脑放在桌子上吧! *Поклади ноутбук на стіл!*

(VCO, V - 放 «класти», C - 在 «на», O - 桌子 «стіл»)

Дієслово-прийменник 从 зі значеннями «від, з, повз» виражає просторові відношення між предметом та місцем, яке є початковою точкою відліку у просторі, вказує на рух, віддалення від точки відліку

产品的原料是从哪里进口的？*Звідки імпортовано сировину для виготовлення цього товару?*

(Структура V1OV2, V1 -从, O -哪里 «де, звідки», V2 -进口 «імпортувати»)

他们从我们面前经过，不理我们！*Вони пройшли повз і проігнорували нас!*

(Структура V1OV2, V1 -从 «з», O - 我们面前 «попереду нас», V2 – 经过 «проходити»)

到 зі значенням «до, к» виражає відношення між предметом і місцем, яке є кінцевою точкою у просторі, і вказує на наближення або досягнення кінцевої точки дії.

那么我就留下来等着，跟奶妈闲谈，跟孩子玩耍，或者到书房里去。 - *Тоді я залишусь чекати, побалакаю з мамою, пограюсь із дитиною або піду в кабінет.* (Структура V1OV2, V1 – 到 «до, в», O - 书房+里 «кабінет», V2 – 去 «йти»).

Під час аналізу було помічено, що 到 часто утворює конструкцію разом із дієсловом-прийменником 从, вказуючи на такі параметри, як: обмежений «відрізок» простору, в межах якого здійснюється рух предмету або діапазон кількості. Оскільки визначається діапазон дії, ми можемо назвати цю конструкцію діапазонною.

从这里到我们公司，你会看见很多美女。 - *По дорозі звідси до нашої фірми можна побачити багато гарненьких дівчат.*

Відповідно формулі V1OV2, аналіз повинен мати такий вигляд: V1- 到 «до», O-我们公司 «наша фірма», V2-会看见 «можна побачити». Проте під час аналізу помічено 2 прийменники, які утворюють діапазонну конструкцію, тому ми внесли зміни в існуючу структурну формулу речення. Таким чином, нова формула виглядає як V1O1V1(2)O2V2, де V1 і V1(2) – дієслова-прийменники діапазонної конструкції, O1 і O2 – об'єкти, які входять до складу діапазонної конструкції, V2 – предикативний центр. Отже, видозмінена формула речення тлумачиться таким чином: V1-从 «від», O1-这里 «тут», V1(2)-到 «до», O2-我们公司 «наша фірма», V2-会看见 «можна побачити».

Дієслово-прийменник 到 також може перебувати у постпозиції відносно смислового дієслова, вказуючи на те, що дія досягла певного ступеню, певної величини у просторі (під простором може розумітися як конкретний простір, так і абстрактний, який людина уявляє під час або після виконанні дії, моделюючи процес виконання).

无锡境内外上市公司已增加到 111 家。 *Кількість лістингових компаній з внутрішніми та зовнішніми інвестиціями міста Усі збільшилась до 111.*

(Структура VCO, V1 - 增加 «збільшитись», С - 到 «до», О - 111 家 «111 компаній»)

Збільшення кількості як процес, на перший погляд, не зовсім має відношення до простору, але під час більш детального аналізу стає очевидним, що саме простір є потенційним місцем для збільшенні кількості будь-яких предметів, які можуть це місце заповнювати. Отже, в кількісних змінах також проявляються локативні відношення.

Дієслово-прийменник 由 зі значенням «від, з» позначає точку відліку в просторі, з якої починається рух у певному напрямку. Може утворювати конструкцію разом із прийменником 到, за допомоги якої обмежується певна відстань або навіть кількісний діапазон.

我们由北京出发吧！ - *Давайте-то вирушимо з Пекіна.* (V1OV2, V1 - 由«з», О - 北京«Пекін», V2 - 出发 «відправитися»)

废品率也由 10% 降到 1%。 - *Коефіцієнт відходів також зменшився від 10% до 1%.*

Аналізуючи структурну формулу цього речення, де 到 перебуває у постпозиції відносно дієслова, ми маємо записати формулу як VCO, де V-降 «зменшуватися», С-«到», О-1%. Але оскільки позначається кількісний діапазон, ми маємо діапазонну конструкцію дієслів-прийменників з двома об'єктами, що змушує нас видозмінити формулу. Отже, нові формула має вигляд C1O1VC2O2, де C1 і C2 – дієслова-прийменники діапазонної конструкції, O1 і O2 – об'єкти, V-

предикативний центр. Таким чином, нова формула речення має вигляд: C1-由 «з», O1-«10%», V-降 «зменшитися», C2-到 «до», O2-«1%».

Дієслово-прийменник 至 за значенням і вираженими відношеннями є ідентичним 到. Під час аналізу було виявлено, що 至 часто вживається з прийменниками 从 або 由 у вигляді конструкцій «从...至...» і «由...至...». Проте було помічено, що з 15 прикладів конструкції «从...至...» лише 1 слугувала на позначення простору, а інші на позначення часових відношень, а з 15 речень з конструкцією «由...至...» не було жодної на позначення простору, дозволяє зробити висновок про частоту вживання конструкції в системі просторових відношень.

丝绸股份今年股价从最高 14 元跌至 5.5 元。 В цьому році акційна ціна на шовк знизилася від 14 до 5,5 юанів.

Наявність 2 дієслів-прийменників вказує на діапазонну конструкцію. Аналізуючи структурну формулу речення і конструкції, ми помітили, що вона не є типовою, тобто, не співпадає в точності з початковими формулам, тому маємо скласти структурну формулу речення. Отже, позначимо таким чином: предикативне ядро V зі значенням 跌 «знизитися», O1 і O2-об'єкти, які позначають межі діапазону («14 元» і «5.5 元» зі значеннями «14 юанів» і «5 юанів» відповідно), C2-дієслово-прийменник 至 зі значенням «до» у постпозиції відносно дієслова, C1-дієслово-прийменник 从 зі значенням «від» в препозиції до об'єкта. Таким чином, нова конструкція має вигляд C1O1VC2O2. Конструкцію цього типу було отримано під час аналізу речення з дієсловом-прийменником 到. Це дозволяє зробити висновок про подібність структурно-функціональних властивостей дієслів-прийменників 至 і 到.

Дієслово-прийменник 自 зі значенням «від, з» вказує на рух предмету від початкової точки в просторі, і часто утворює конструкцію «自...至...» разом із дієсловом-прийменником 至, вказуючи на обмежений «відрізок» простору, в межах якого здійснюється рух предмету.

我们自上至下进行了精神筹备。 *Ми підготувалися наретельнішим чином. / Ми здійснили повну підготовку.*

Під час аналізу помічено 2 прийменники, які утворюють діапазонну конструкцію, тому ми внесли зміни в існуючу структурну формулу речення. Таким чином, нова формула виглядає як $V1O1V1(2)O2V2$, де $V1$ і $V1(2)$ – дієслова-прийменники діапазонної конструкції, $O1$ і $O2$ – об'єкти, які входять до складу діапазонної конструкції, $V2$ – предикативний центр. Отже, видозмінена формула речення тлумачиться таким чином: $V1$ - 自 «від», $O1$ -上 «верх», $V1(2)$ -至 «до», $O2$ -下 «низ», $V2$ -进行 «здійснити».

Отже, ми можемо стверджувати, що «从...到...» і «自...至...» є ідентичними з функціональної і структурної точки зору.

В цьому реченні діапазонна конструкція дієслів-прийменників вказує на обмежений абстрактний простір у непрямому сенсі.

Дієслова-прийменники 往, 朝 і 向 мають однакове значення «у напрямку до...» і вказують на рух предмета у конкретному напрямку до визначеного місця.

天黑了, 他朝家跑. – *Стемнішало, і він побіг додому.* ($V1OV2$, $V1$ - 朝 «у напрямку до», O - 家 «дім», $V2$ - 跑 «бігти»)

他朝他的办公室走去. – *Він пішов до свого офісу.* ($V1OV2$, $V1$ - 朝 «у напрямку до», O - 办公室 «офіс», $V2$ - 走去 «йти»)

那么, 逃亡的囚犯往何处跑呢? – *Так а куди побіг ув'язнений?* (Структура $V1OV2$, $V1$ -往 «у напрямку до», O - 何处 «куди», $V2$ - 跑 «бігти»).

海水哗哗地从上面向下奔流. – *Морська вода шумно стікала зверху на землю.*

Під час аналізу помічено 2 прийменники, які утворюють діапазонну конструкцію, тому ми внесли зміни в існуючу структурну формулу речення. Таким чином, нова формула має вигляд $V1O1V1(2)O2V2$, де $V1$ і $V1(2)$ – дієслова-прийменники діапазонної конструкції, $O1$ і $O2$ – об'єкти, які входять до складу діапазонної конструкції, $V2$ – предикативний центр. Отже, видозмінена

формула речення виглядає як V1O1V1(2)O2V2: V1-从 «з», O1-上面 «верх», V1(2)-向 «у напрямку, до», O2-下 «низ», V2-奔流 «текти».

Дієслово-прийменник 离 зі значенням «від» вказує на розміщення переважно статичних, закріплених об'єктів у просторі, позначаючи їх віддаленість один від одного, при цьому відстань часто вимірюється одиницями виміру довжини, проте наявність одиниці вимірювання відстані не є обов'язковою умовою для наявності в реченні дієслова-прийменника 离。

上海电机厂离中心较远 *Шанхайський завод з виробництва електричних приладів знаходиться далеко від центру.*

(V1OV2, V1- 离 «від», O - 中心 «центр», V2 - 较远 «знаходиться далеко»)

До того ж, поняття «відстань» може мати також і абстрактний сенс, позначати недосяжну мету, до якої прагне суб'єкт, або уявну ситуацію, яка моделюється в свідомості суб'єкта, що свідчить про абстрактний простір.

我们自己的文章就还离“好”远得很。 *Нашій статті ще далеко до оцінки «добре».* (V1OV2, V1- 离 «від», O - “好” «гарна оцінка», V2 - 远得很 «знаходиться далеко»)

Дієслово-прийменник 沿 (沿着) зі значенням «вздовж, по» вказує на рух предмета, який відбувається в напрямку розташування статичного, закріпленого предмету.

我会沿着铁轨走回来的。 *Я буду повертатися, йдучи у напрямку рейків*

(V1OV2, V1- 沿着 «вздовж», O-铁轨 «рейки», V2-走回来 «повертатися»)

Дієслово-прийменник 顺 (顺着) зі значенням «вздовж, по» вказує на рух предмета, який відбувається в напрямку розташування статичного, закріпленого предмету, тому за функціонально-структурними властивостями є ідентичним з прийменником 沿 (沿着).

我们顺着河边儿走下去了。 *Ми спустилися вздовж берегу річки.*

(V1OV2, V1-顺着 «вздовж», O-河边儿 «берег річки», V2-走下去 «йти вниз, спускатися»).

Дієслово-прийменник **随着** має значення «слідом за» і вказує на переміщення предмету за напрямком руху іншого предмету до визначеної точки координат у просторі.

我随着人群去广场。 *Я йшов слідом за натовпом до площі.* (V1OV2, V1-随着 «вслід за», O-人群 «натовп», V2-去 «йти»).

于 зі значеннями «в», «з» вказує на точку в просторі, де або від якої відбувається дія. Це дієслово-прийменник майже ніколи не вживається у препозиції до об'єкта, а завжди перебуває у постпозиції відносно дієслова.

黄河发源于青海。 – *Річка Хуанхе бере свій початок з провінції Цинхай.* (VCO, V-发源 «починатися», C-于 «в», O-青海 «провінція Цинхай»)

Друга група – дієслова-прийменники **темпоральних відношень**, яка представлена дієсловами-прийменниками 从, 到, 由, 至, 自, 随着, 临。

Дієслово-прийменник 从 зі значеннями «від, з» вказує на точку відліку в часі, з якої починає відбуватися дія. Часто вживається разом із дієсловом-прийменником 到 у значенні «до», який позначає кінцеву точку дії, але це не є обов'язковою умовою, отже, ці дієслова-прийменники можуть функціонувати окремо один від одного.

从 7 月 1 日, 市内的所有饭店, 都必须启用“新式菜谱”。 *З 1 липня всі міські готелі обов'язково повинні ввести в користування меню нового зразку.* (V1OV2, V1-从 «від», O-7 月 1 日 «1 липня», V2- 启用 «започаткувати, ввести»).

我不知道他这种不死不活的状况将会持续到什么时候。 *Ми не знаємо, до якого часу він буде в напівживому стані.*

(V1OV2, V1-从 «від», O-7 月 1 日 «1 липня», V2-启用 «започаткувати, ввести, розпочати»).

Конструкція «从 ... 到 ...» функціонує для позначення обмеженого проміжку часу, протягом якого відбувається дія.

从 1996 年到 2002 年的 7 年间，全国共有 1.5 万余名公务员辞退。

Протягом семирічний період з 1996 р. до 2002 р. більше, ніж 15 тис. державних службовців пішли у відставку.

Оскільки в реченні наявні 2 дієслова-прийменники, ми маємо скласти нову структурну формулу, позначивши V1 і V1(2) як дієслова-прийменники діапазонної конструкції, O1 і O2 як об'єкти, які позначають межі діапазону, V2 як предикативний центр. Таким чином: V1-从 «з», O1-1996 年 «1996 рік», V1(2) 到 - «до», O2-2000 年 «2002 рік», V2- 辞退 «піти у відставку». Отже, ми отримали структурну формулу V1O1V1(2)O2V, яка є поширеним варіантом початкової еталонної формули.

Під час аналізу було помічено, що конструкція «由...至...» за функціями ідентична вищезазначеній конструкції, оскільки значення і функції складових елементів 由 і 至 ідентичні значенням та функціям 从 і 到 відповідно. Проте дієслова-прийменники 由 і 至 не обов'язково вживаються тільки у вигляді конструкції, а також можуть функціонувати в реченні окремо одне від одного. Також помічено, що майже завжди ця конструкція використовується на позначення часових відносин (14 прикладів з 15).

由 1976 年至 1979 年，吸毒者的年齡大多是十六岁左右。 - з 1976 р. до 1979 р. середній рік тих, хто вживав наркотики, складав приблизно 16 років.

(V1OV2, V1-由 «з», O-1976 年 «1976 рік», V2-是 «складав, був»).

Дієслово-прийменник 自 за значенням «від, з» також вказує на часову точку відліку, з якої починає відбуватися дія.

我国自十五规划起，有关行业规划性质和实施主体将发生很大变化。

Після затвердження плану 10 «п'ятирічок» в нашій країні, у плануванні діяльності відповідних галузей і роботі виконавців відбулись великі зміни.

(V1OV2, V1-自 «після/починаючи з», O-十五规划 «затвердження плану 10 п'ятирічок», V2-发生 «відбуватися»).

Третя група – дієслова-прийменники способів і методів дії, яка представлена дієсловами-прийменниками 按照, 依照, 根据, 依据, 经过, 通过, 凭, 靠, 本着。

Дієслова-прийменники 按照, 依照, 根据, 依据 мають значення «відповідно до...», «керуючись...», «на підставі...», «згідно з...», вони є ідентичними і можуть повноцінно замінити один одного. Ці дієслова-прийменники вказують на те, що виконувана суб'єктом дія відповідає встановленим цим або іншим суб'єктом законам, регламенту, розпорядку, правилам, критеріям, статистичним даним. Дотримання суб'єктом правил є одним із способів виконання дії, оскільки, людина, осмислюючи процес виконання дії, одним із перших питань задає собі питання «як це зробити?» і відзначає для себе умови, при дотриманні яких її намір може реалізуватися.

按照关于联合国会址的协定, 不能答应他们申请发给签证的要求。 - *Згідно з положеннями конвенції ООН, не можна надати згоду на їх прохання про оформлення візи.*

(V1OV2, V1-按照 «згідно з», O-联合国会址的协定«конвенція ООН», V2-不能答应 «не можна відповісти»).

依照“民族”周刊的估计, 开采海底石油将使石油的公司获利三十亿美元。
Згідно зі статистикою журналу «Народ», компанії, які видобули із океанічного шельфу нафту, отримають прибуток у розмірі 1,3 млрд доларів.

(V1OV2, V1- 依照 «згідно з», O-“民族”周刊的估计 «статистика журналу «Народ», V2-获利 «отримати»).

他们根据法律进行经营。 *Вони здійснюють господарську діяльність відповідно до закону.*

(V1OV2, V 根据«відповідно до», O-法律 «закон», V2-进行 «здійснювати»).

依据“劳资两利、发展生产”的原则, 得到公平合理的解决。 *Керуючись правилом щодо розвитку виробництва і користі для капіталу та праці, ми прийняли розумне і справедливе рішення.*

(V1OV2, V1- 依据 «відповідно до/керуючись», O- 劳资两利、发展生产”的原则 «правило щодо розвитку виробництва і користі для капіталу та праці», V2-得到解决 «прийняти рішення»).

Винесення конструкцій з дієсловом-прийменником на початок речення зумовлене особливостями устрою китайської мови, який полягає в тому, що суттєвіша і новіша, ще не відома адресату інформація (топік) подається в першу чергу, а вже відома (коментар) – наприкінці. (Поняття «топік і коментар» розглядалося нами в п. 1.4 під час аналізу праць В.А. Курдюмова, Ч. Лі і С. Томпсон). Ця особливість інформаційного розподілу в реченні свідчить про таку характеристику мислення як прагнення спочатку ознайомити адресата з новими фактами, а потім – ввести вже відому інформацію для їх пояснення.

Дієслово-прийменник 凭 зі значеннями «відповідно до», «на підставі», «керуючись» вказує на те, що суб'єкт має підставу, привід, надійну основу, внутрішній поклик для виконання дії.

你凭什么批评我? *На якій підставі ти мене критикуєш?*

(V1OV2, V1-凭 «згідно з», O- 什么 «що», V2-批评 «критикувати»).

英雄凭爱国热情参加了游击战争. *За покликом патріотичного духу герої пішли на партизанські війну.*

Дієслово-прийменник 靠 зі значенням «спираючись на...» вказує на залежність одного суб'єкта від іншого або від будь-якого джерела в плані фінансування або надання ресурсів.

全家靠他一个人挣钱而活. *Вся родина живе на його заробітну плату.*

(V1OV2, V1-靠 «спираючись на», O-他一个人挣钱 «він один заробляє», V2-活 «жити»).

Дієслово-прийменник 本着 зі значенням «згідно з», «на підставі», «засновуючись на», «в дусі...», «керуючись...» вказує на внутрішній поклик суб'єкта, його діяльність відповідно до принципів і підстав. На відміну від 按照, 依照, 根据, 依据, в переважній більшості вживається в неофіційному мовленні.

我们本着互利的原则做生意。- *Ми ведемо бізнес, керуючись принципом взаємної користі.*

(V1OV2, V1-本着 «керуючись», O-互利的原则 «принцип взаємної користі», V2-做生意 «вести бізнес»)

Дієслова-прийменники **经过** і **经过** зі значеннями «шляхом», «завдяки», «через» вказують на спосіб або метод дії, застосування яких передбачає здійснення змін, але під час аналізу матеріалу виявилось, що ці два дієслова-прийменники мають відмінність в семантичному аспекті. Вживання **经过** передбачає спосіб дії, який для досягнення бажаного результату дії потребує більших зусиль і значніших змін.

经过 3 个月这课本的学习，儿童就具有初步的阅读和拼写能力。- *Після 3-річного вивчення цієї дисципліни діти володіли навичками початкового рівня читання і навичками написання транскрипції.*

(V1OV2, V1- 经过 «шляхом/після/завдяки», O- 3 个月这课本的学习 «3-річне вивчення дисципліни», V2-具有 «володіти»).

他们通过面对面的对话化解了冲突。 *Вони вирішили конфлікт шляхом особистої розмови.*

(V1OV2, V1-通过 «шляхом», O-面对面的对话 «особиста розмова», V2-化解 «розв'язати»)

Четверта група – дієслова-прийменники **інструментарних відношень**, яка представлена дієсловами-прийменниками **用**, **以**, **趁** (趁着), **使**.

Дієслово-прийменник **用** зі значенням «використовуючи», «за допомогою» позначає використання певного інструменту (конкретного чи абстрактного) для досягнення мети дії. Якщо поняття «конкретний інструмент» не потребує додаткових пояснень, то доцільно уточнити поняття «абстрактний інструмент», під яким маються на увазі сприятливі умови, ресурси, потенційні можливості, скориставшись якими, можна досягти бажаного результату.

你用 1% 盐水把衣服冲洗。 *Випрасуйте одяг у 1-% солоній воді.* (用 позначає конкретний інструмент (вода), за допомогою якого здійснюється дія)
(V1OV2, V1-用 «використовуючи», O-1% 盐水 «1-% солоні вода», V2-冲洗 «прасувати»)

只用 40 个人才能完成原来的任务。 *Тільки лише за допомогою 40 людей можна виконати початкове завдання.* В цьому речення 用 позначає абстрактний інструмент, тобто, трудові ресурси, сили 40 людей, які потребуються для успішного завершення дії. (V1OV2, V1-用 «використовуючи», O-40 个人 «40 людей», V2-能完成 «можна завершити»)

使 зі значенням «за допомогою», «використовуючи» вказує на використання суб'єктом знаряддя, матеріалу, ресурсу. В функції дієслова-прийменника вживається значно рідше, ніж 用 .

使三步走的战略方针,一步要比一步抓得好。 *Використовуючи стратегію, яка передбачає 3 етапи, з кожним етапом необхідно все робити краще, ніж у попередньому.* (V1OV2, V1-使 «використовуючи», O-三步走的战略方针 «стратегія, яка передбачає 3 етапи», V2-要抓得好 «необхідно робити краще»)

Дієслово-прийменник 以 за значенням і функціями ідентичний дієслову-прийменнику 用, проте він найчастіше використовується в текстах наукового і публіцистичного стилю, ніж в текстах розмовного і художнього стилів.

他们以 6 亿人团结起来的大量,一定会达到目的。 *За допомогою зусиль 600 млн людей, ми обов'язково досягнемо мети.*

V1OV2, V1-以 «використовуючи, за допомогою», O-6 亿人团结起来的大量 «зусилля 600 млн людей», V2-会达到 «досягнемо»).

Дієслово-прийменник 趁 (趁着) зі значенням «використовуючи..., за допомогою» майже завжди позначає використання саме абстрактного інструменту (сприятливих умов) для досягнення мети. У 14 з 15 прикладів дієслово-прийменник 趁着 було використано для позначення абстрактного, а не конкретного інструменту.

趁着开门的时候，一刺刀把他刺死了。 *Скориставшись тим, що двері були відчинені, він увійшов і одним ударом ножу вбив його.*

V1OV2, V1-趁着 «скориставшись», O-开门的时候 «часом, коли були відчинені двері», V2-刺死了 «вбити»).

П'ята група – дієслова-прийменники **цільових відношень** – представлена дієсловами-прийменниками 为, 为了. Ці дієслова-прийменники є ідентичними за значенням («для», «заради», «з метою», «щоб»), вказують на мету, яку має суб'єкт, і на дію, яку виконує суб'єкт заради досягнення поставленої мети. Мета може бути виражена як конкретний або абстрактний предмет, на досягнення або отримання якого спрямована свідомо дія суб'єкта, або як образ кінцевого результату, який суб'єкт прагне отримати.

为了不占用你们过多的时间，请允许我谈谈怎样结束这一悲剧的问题

Щоб не витратити багато вашого часу, дозвольте мені трохи розповісти, як можна вирішити цю серйозну проблему. (V1OV2, V1-为了 «щоб», O-不占用你们过多的时间 «не витратити багато вашого часу», V2-允许 «дозвольте»).

Шоста група – дієслова-прийменники **причинно-наслідкових відношень** – представлена дієсловами-прийменниками 因, 因为, 由, 由于, які позначають зв'язок між причиною і наслідком дії.

Дієслово-прийменник 因 і 因为 як його повна форма зі значенням «з причини», «через», «оскільки» вказують на причину і наслідок дії, або причину обумовленості дії або стану виконавця дії.

航班因天气原因必须返航。 - *Через погодні умови літаки обов'язково мають повернутися в аеропорт.* (Структура V1OV2, V1-因 «через», O-天气原因 «погодні умови», V2-必须返航 «мають повернутися в аеропорт»).

因为一只烟，危害了他的身体。 - *Через те, що він викурих одну цигарку, його здоров'я вже погіршилося.* (Структура V1OV2, V1-因为«через», O-一只烟 «одна цигарка», V2-危害 «завдати шкоди»).

因为事情十分严重, 我必须小心。 *Я маю бути обережним, оскільки це дуже серйозна справа.* (Структура V1OV2, V1-因为«через», O-事情十分严重 «серйозна справа», V2-必须小心 «обов'язково маю бути обережним»).

Дієслово-прийменник 由 і 由于 як повна його форма також мають значення «через», «оскільки», «з причини» і вказують на причину і наслідок дії, але на відміну 因 та 因为, 由 і 由于 можуть займати позицію в структурі речення тільки на його початку.

由于历史和自然条件的原因, 农民文化水平低。 *Через історичні умови і фактори природнього середовища, рівень культури в селах низький.*

(Структура V1OV2, V1-由于«через», O-历史和自然条件的原因 «історичні умови і фактори природнього середовища», V2-水平低 «рівень є низьким»).

由身体的原因, 他不吃糖。 - *Через проблеми зі здоров'ям він не їсть солодке.* (V1OV2, V1-由«через», O-身体的原因 «проблеми зі здоров'ям», V2-不吃 «не їсть»).

Сьома група – дієслова-прийменники компаративних відношень – представлена прийменниками 比, 像, 和, 于 за допомогою яких виражається порівняння властивостей і характеристик предметів.

Дієслово-прийменник 比 зі значенням «ніж» позначає компаративні відносини, в яких переважає якісна або кількісна характеристика предмета та будь-яких його параметрів в порівнянні з іншим предметом.

中国男性平均寿命比女性低 10 岁。 *Тривалість життя чоловіків у Китаї на 10 років менша, ніж у жінок.*

(V1OV2, V1-比«у порівнянні з», O-女性 «жінки», V2-低 «менше »).

Дієслово-прийменник 像 зі значенням «як», «схожий на» позначає, що порівнювані предмети проявляють свої ознаки, параметри або властивості схожим або приблизно однаковим чином.

你怎么像我妈一样罗嗦! *Ти така балакуча, як і моя мама!*

(V1OV2, V1-像 «як», O-我妈 «моя мама», V2- 罗嗦 «балакуча»).

Дієслово-прийменник 于 функціонує як засіб порівняння, перебуваючи у постпозиції відносно дієслова.

今年稻产量高于去年。 *Врожайність рису в цьому році вища, ніж в минулому.* (VCO, V- 高«високий», O-于 «ніж», V2- 去年 «минулорічний»).

Восьма група – дієслова-прийменники суб'єктно-об'єктних відношень – представлена 对, 给, 同, 和, 跟, 把, 将, 替, 向, 关于, 对于. Під час аналізу було визначено, що деякі з цих прийменників мають широкий спектр функцій в мові, отже, детально зосередимося на них.

对 в значенні «до» вказує на внутрішнє ставлення суб'єкта до об'єкта, враження про об'єкт, почуття або думку до нього.

你对她父母的印象怎么样? – *Яке в тебе склалося враження про її родину?*

(V1OV2, V1-对 «про», O-她父母 «моя мама», V2- 怎么样 «як», засобу вираження предикативності немає, але дія мається на увазі).

对 в значенні «до» також вказує на ментальну дію суб'єкта, спрямовану на об'єкт: вираження емоцій, почуттів, висловлення думок.

我们公司对你表示很大的感谢。 - *Наша компанія висловлює тобі подяку.*

(V1OV2, V1-对 «до», O-你 «ти», V2- 表示 «висловлювати»)

最近我国人口对国内经济情况表示不安。 - *В останні часи населення нашої країни занепокоєне через економічну ситуацію в країні.* Мається на увазі вираження занепокоєння як емоції, тобто, їх зовнішній прояв.

(V1OV2, V1-对 «про», O-国内经济情况 «економічна ситуація в країні», V2- 表示 «виражати»)

对 в значенні «щодо», «стосовно», «по відношенню до», «що стосується» вказує на позицію суб'єкта відносно об'єкта, зазвичай акцентований об'єкт винесено на початок речення, що демонструє притаманну структурі китайського речення властивість, як топік і коментар. 对这个问题的意见, 下班后再讨论吧!

З приводу цього питання ми ще поговоримо після закінчення робочого дня.

(V1OV2, V1-对 «стосовно», O-意见«думка», V2-讨论 «обговорити»)

给 у значенні «до» вказує на виконання суб'єктом дії з передачею результату іншим особам, в цьому ж значенні з деякими дієсловами 给 може вживатися у постпозиції відносно дієслова.

稿子呢，寄给出版社！*Надійшли ці рукописи редакції.* (VCO, V- 寄 «відправити», C-给 «показник дії з передачею результату 3-особі». O - 出版社 «редакція»)

他想给妻子买珍贵的礼物。*Він хоче купити дружині дорогий подарунок.* (V1OV2, V1- 给 «показник дії з передачею результату 3 особі», O-妻子 «дружина», V2-买 «купити»)

他给我们当了导游。*Він був для нас гідом.* (V1OV2, V1- 给 «показник дії з результатом для 3 особі», O-我们 «ми», V2-当 «бути в ролі/ виконувати роботу, обов'язок».

同 має значення «з», вказує на спільну дію суб'єкта і об'єкта або дію, яка виконується в згоді, за попередньою домовленістю тощо.

中国主席在加德满都同尼泊尔总理会谈。*В м.Катманду відбулася зустріч голови КНР з президентом Непалу.* (V1OV2, V1-对 «стосовно», O-意见 «думка», V2-讨论 «обговорити»)

同 співпадає за значенням з 给, коли мається на увазі, що дія спрямована на користь об'єкта.

我同你出个注意。*Я тобі дам пораду.* (порада як дія на користь об'єкта)

(V1OV2, V1- 同 «для кого?», O-你 «ти», V2-出个注意 «дати пораду»).

Дієслова-прийменники 将 і 把 є ідентичними за функціонально-структурними особливостями і значенням, позначаючи вплив суб'єкту на об'єкт, в результаті якого об'єкт змінить свої властивості. Відмінність полягає в тому, що 将 вживається переважно в писемному мовленні в текстах публіцистичного, офіційно-ділового і наукового стилів, а 把 переважно в усному мовленні, в текстах сучасної художньої літератури.

必须要将犯人捉拿归案。 *Обов'язково маємо притягнути злочинця до кримінальної відповідальності.* (V1OV2, V1- 将 «показник впливу», O- 犯人 «злочинець», V2-捉拿归案 «притягнути до відповідальності»)

我们要把国民经济搞上去。 *Ми маємо «піднімати» національну економіку.* (V1OV2, V1-把«показник впливу», O-国民经济 «національна економіка», V2-搞上去 «покрещувати/піднімати»)

你把我吓死了! *Ти мене до смерті налякав!* (V1OV2, V1-把 «показник впливу», O-我«я», V2-吓死 «налякати»)

Дієслово-прийменник 替 зі значенням «замість» вказує, що дію має виконувати один суб'єкт замість іншого.

请绝不要替我作出任何决定。 *Будь-ласка, не приймайте замість мене жодних рішень.* (V1OV2, V1- 替«замість», O-我«я», V2-作出任何决定 «приймати рішення»)

Дієслово-прийменник 向 зі значеннями «до», «у» позначає дію від об'єкта до суб'єкта, а також і навпаки. Під цією дією частіше мається на увазі отримання чогось абстрактного від об'єкта (досвід, навички, знання, вміння, користь), проте не це означає, що дія не передбачає отримання матеріального предмету.

我向他借钱, 这个月底要还给他。 *Я взяв у нього гроші, в кінці місяця маю повернути борг.* (V1OV2, V1-向 «у», O-他 «він», V2-借钱 «повернути гроші»)

Під час аналізу ми помітили, що одне речення містить 2 структурні формули різного типу, які позначають суб'єктно-об'єктні відношення, що не може залишитися без уваги. Структура другої частини речення представлена формулою VCO: V- 还 «повернути», C- 给 «показник об'єкта дії, для кого призначається результат дії», O-他 «він».

Розглянемо приклад, в якому 向 вказує на передавання об'єктом абстрактного предмету (досвіду).

我们要向他学习。 *Нам треба повчитися в нього.* (перейняти досвід)

(Структура V1OV2, V1-向 «у», O-他 «він», V2-学习 «повчитися»)

Дієслова-прийменники 关于 і 对于, зі значенням «про», «стосовно», «щодо», «що стосується», вживаються для позначення і представлення, введення об'єкта, про який буде йтися далі. Як правило, позначуваний об'єкт з дієсловом-прийменником у препозиції виноситься на початок речення як топік, а інформація, яка деталізує його, подається у другій частині речення як коментар.

对于子女的教育,他简直不管。 *Він зовсім не піклується про навчання сина і доньки.* (Структура V1OV2, V1-对于 «про», O-子女的教育 «навчання доньки і сина», V2-不管 «не піклуватися»).

大家对于这个问题的看法是一致的。 *Їх думки стосовно цього питання співпадають.* (Структура V1OV2, V1-对于 «про», O-这个问题 «це питання», V2-是一致的 «співпадати/бути однаковими»).

关于这事我全不知。 *Я нічого про це не знаю.* (Структура V1OV2, V1-关于 «про», O-这事 «це / ця справа», V2-全不知 «нічого не знати»).

关于 має функцію не лише ознайомлення с новим предметом у вигляді топіка, коментар про який буде далі, а також може вказувати на певну сферу, галузь діяльності тощо.

他关于哲学比较丰富。 *В нього доволі гарні знання з філософії.*

Ми спостерігаємо нетипову структурну формулу речення з дієсловом-прийменником, тому виникає необхідність представити нову формулу, позначивши предикативний центр, об'єкт і дієслово-прийменник.

Дев'ята група – **дієслова-прийменники пасивних відношень** – представлена 被, 让, 叫 і 由. Згідно з думкою Ван ЛяоІ, первинне значення дієслова 被 – «зазнавати вплив/страждати», і саме воно було взято в пасивну конструкцію в процесі розвитку китайської мови. В усному мовленні замість 被 на позначення пасивних відношень переважно використовуються 让 і 叫. Дієслова-прийменники 被, 让, 叫, 由 з пасивним значенням вводять в речення суб'єкт дії, при вказуючи на факт виконання дії та її результаті. Незважаючи на

те, що в реченнях з 被, 让, 叫, 由 суб'єкт може бути відсутнім, проте самі показники обов'язково мають зберегтися, оскільки їхня функція полягає в «оформленні» дії пасивного стану і в акцентуванні уваги на впливі на об'єкт, а не на виконавці. З точки зору структури речень такого типу, допускається опущення суб'єкту, але в жодному разі не опущення пасивного дієслова-прийменника, адже це призведе до викривлення змісту речення, порушення логіки, оскільки в цьому разі об'єкт дії стане виконавцем дії. За функціями дієслова-прийменники цієї групи є ідентичними, відмінність полягає лише в тому, що 被 вживається переважно у писемному мовленні, текстах, наукового і публіцистичного стилів, а 让 і 叫 – в усному мовленні (в розмовному стилі) і в сучасній художній літературі. Дієслово-прийменник 由 розглянуто нижче. Проаналізуємо речення в структурному аспекті і визначимо формулу.

1994 年, 6918 人被猫等动物咬伤了。 *У 1994 році 6928 людей було поранено від укусів котів та інших тварин.*

Для складання формули використаємо умовні позначення: O – об'єкт, V1 – дієслово-прийменник на позначення пасивного стану, V-дієслово, яке є предикативним центром. Також вважаємо за потрібне ввести суб'єкт дії (S), адже у вираженні структури пасивних відношень в сучасній китайській мові позначення суб'єкту є важливим для демонстрації логічних зв'язків. Таким чином, структурна формула містить: O-6918 人 «6918 людей», V1-被(дієслово-прийменник пасивного стану), S-猫等动物 «коти та інші тварини», V-咬伤 «поранити». Отже, ми вивели структурну формулу OV1SV, яка характерна для речень з пасивними конструкціями в сучасній китайській мові.

Ми вже зазначили, що суб'єкт дії може бути відсутній, тому формула для речень с дієсловом-прийменником пасивних відношень без суб'єкту матиме вигляд OV1V.

预计, 还将有 3 万非法移民被驱逐。 *Очікується, що буде депортовано ще 30 тис нелегальних імігрантів.* За аналогією, структурна формула речення містить: O-3 万非法移民 «30 тис нелегальних імігрантів», V1-被(дієслово-

прийменник пасивного стану), S – відсутній, V1- 驱逐 «депортувати». Структурна формула цього речення OV1V.

我的椅子叫拿走了。 *Мій стілець унесли.* В цьому реченні виконавець дії відсутній, тому його структурна формула буде аналогічна попередньому реченню – OV1V. (O-椅子 «стілець», V1-叫 «дієслово-прийменник пасивного стану», V-拿走 «унести»).

庄稼让大水冲跑了。 *Врожай було знищено наводком.* В цьому реченні виконавець дії відсутній, тому його структурна формула також буде аналогічна попередньому реченню - OV1V. (O-庄稼 «врожай», V1-让 «дієслово-прийменник пасивного стану», V-冲跑 «змити / знищити»).

Дієслово-прийменник 由 вводить в речення суб'єкта дії і акцентує на нього увагу, але не позначає прямого фізичного впливу на предмет, це означає, що на увазі мається відповідальність за виконання дії, обов'язок, ініціатива, також 由 由 може вказувати на кількість елементів, з яких сформовано суб'єкт.

会议的准备工作的准备工作, 由我负责。 *Я відповідальний за організацію підготовки до конференції.* (Структура OV1SV. (O-会议的准备工作的准备工作, «організація підготовки до конференції», V1-由 «дієслово-прийменник пасивного стану», S-我 «я», V-负责 «бути відповідальним»).

В процесі структурного аналізу цього речення було не тільки виявлено структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника пасивного стану, а також відзначено таку особливість, як винесення головного предмету на початок речення, що ще раз підтверджує наукову думку В. А. Курдюмова, Ч. Лі і С. Томпсон про те, що китайська мова є топіковою мовою.

水分子由两个氧原子和一个氢原子组成。 *Молекулу води формують 2 атоми кисню і один атом водню.* (Структура OV1SV. (O-水分子, «молекула води», V1-由 «дієслово-прийменник пасивного стану», S-氧原子和一个氢原子 «2 атоми кисню і 1 атом водню», V- 组成 «формувати»).

Остання група – дієслова-прийменники на позначення винятку, представлена дієсловом-прийменником 除 (除了) з двома протилежними значеннями: 1) винятку, виключення, видалення предмета з умовного переліку; 2) акцентування уваги на унікальності предмета.

除了喝酒，什么都可以奉陪。Складу Вам компанію в усьому, окрім вживання алкоголю. В цьому реченні увага акцентується на виключенні дії з переліку потенційних дій, тобто на відмові суб'єкта від виконання дії. Структурна формула речення типова – V1OV2, V1-除了 «окрім», O-喝酒 «вживання алкоголю», V2-可以奉陪 «можу скласти компанію».

除张先生，谁也不知道这件事。Окрім пана Чжана, ніхто не знає про це. (Увага акцентується на тому, що пан Чжан – єдиний, хто володіє інформацією).

Структурна формула речення типова – V1OV2, V1-除 «окрім», O-张先生 «пан Чжан», V2-不知 «не знати».

Проаналізувавши структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в сучасній китайській мові, ми вирішили типологізувати дієслова-прийменники за критерієм вираження граматичних відношень.

Висновки до розділу 3

Нами було здійснено структурно-функціональний аналіз дієслова-прийменника в сучасній китайській мові на матеріалі текстів з онлайн-корпусу китайської мови. Було відібрано близько 200 синтаксичних одиниць з текстів наукового, публіцистичного, художнього стилів, що сприяло різнобічності дослідження. Перед проведенням дослідження нами було визначено структурні формули речень з дієсловом-прийменником, які ми мали розглядати, відбираючи з масиву текстів.

Аналізуючи структурну кожного речення, ми описували його формулу, визначили в кожному реченні позиції дієслова-прийменника, об'єкта і смислового дієслова (предикативного центру). Нами було створено поширені і

доповнені структурні формули на базі початкових формул речення з дієсловом-прийменником. Було проаналізовано функції кожного дієслова-прийменника і визначено 10 класів дієслів-прийменників за критерієм вираження граматичних відношень, оскільки це і є основною функцією дієслова-прийменника. Граматичні відношення – це реалізація в мові відношень між об'єктами навколишнього світу в результаті їх взаємодії. Саме тому ми проаналізували типи відношень, які доцільно виділити з точки зору пізнання світу і діяльності людини. Таким чином ми виділили дієслова-прийменники локативних відношень, темпоральних, прийменники способів і методів дії, інструментарних відношень, цільових відношень, причинно-наслідкових відношень, компаративних відношень, суб'єктно-об'єктних відношень, пасивних відношень, позначення винятку. Було надано детальний опис кожному дієслову-прийменнику і визначили спектр його функцій. Під час функціонального аналізу було виявлено, що деякі дієслова-прийменники можуть позначати одночасно декілька типів відношень і при цьому має великий спектр значень, що вказує на їх поліфункціональність. Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на темпоральних і локативних дієсловах-прийменниках і зазначити, що вони можуть утворювати так звані конструкції діапазону, вказуючи на обмеженість простору або часові рамки, до того ж, визначено перелік дієслів-прийменників, які належать 2 класам: локативних і темпоральним: 到, 从, 由, 至, Також ці прийменники можуть утворювати між собою діапазонні конструкції. Виходячи з цих особливостей, було створено нову формулу, яка описує структуру речення з конструкцією діапазону. Нова формула полягає в уточненні і розширенні формули $V_1O_1V_2$ і має вигляд $V_1O_1V_1(2)O_2V_2$, де V_1 і $V_1(2)$ – дієслова-прийменники діапазонної конструкції, O_1 і O_2 – об'єкти, які входять до складу діапазонної конструкції, V_2 – предикативний центр. Друга нова формула полягає в розширенні форму VCO а має вигляд $C_1O_1VC_2O_2$, де C_1 і C_2 – дієслова-прийменники діапазонної конструкції, O_1 і O_2 – об'єкти, V -предикативний центр. Було також визначено, що в реченнях з дієсловами-прийменниками, які позначають спосіб дії (按照, 依照, 依据, 根据), а також з суб'єктно-об'єктними

дієсловами-прийменниками 对于, 关于 існує тенденція до винесення дієслів-прийменників з об'єктом на початок речення, оскільки китайській мові притаманне умовне членування речення на топік і коментар, де топік є новою, важливою інформацією, яку мовець прагне представити адресату першою як невідому до цього, а коментар – інформація, яка пояснює, конкретизує топік і розкриває його зміст. Також було виведено структурну формулу речення з дієсловами-прийменниками пасивних відношень.

Виходячи з функцій кожного дієслова-прийменника, було визначено перелік семантичних значень, описано особливості вживання дієслова-прийменника в реченні.

ВИСНОВКИ

Головна мета нашого дослідження передбачала ряд завдань, які ми визначили на початку. Ми окреслили теоретичні засади дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника у сучасній китайській мові; уточнили кваліфікацію дієслова-прийменника в морфологічній системі сучасної китайській мові, висвітлити сутність поняття «дієслово-прийменник», розробили комплексну методичку дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові, визначили та схарактеризували структурно-функціональні особливості дієслова-прийменника в сучасній китайській мові.

Для окреслення теоретичних засад дослідження дієслова-прийменника в сучасній китайській мові ми ознайомилися з теоретичними засадами дослідження граматичної системи китайської мови, а саме, її морфологічних і синтаксичних особливостей, висвітлили теоретичні відомості стосовно проблематики визначення і диференціації частин мови в китайській мові, з'ясували, яким чином пов'язані особливості граматичного устрою мови в мисленні з менталітетом китайського народу. В аспекті проблематики визначення частин мови в китайській мові ми з'ясували, що система частин мови в будь-якій мові нерозривно пов'язана з універсальним науковим поняттям «категорія», яке відіграє важливу роль в галузях філософії, психології і лінгвістики у дослідженні зв'язку мови і світопізнання людини. В рамках дослідження структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника в сучасній китайській мові поняття ми визначили сутність, особливості і значущість категорії дії як невід'ємної частини людського буття. Таким чином, було з'ясовано, що одним із найголовніших понять, за допомогою якої реалізується категорія дії в мовленні, є предикативність, а конкретним засобом її реалізації в мовленні є категорія дієслова.

Було проаналізовано теоретичні погляди на дієслово як на частину мови, яка є засобом вираження предикативності, типологізацію і класифікацію дієслів, а також з'ясовано, що дієслово охоплює не тільки поняття дії у безпосередньому

її значенні, а також поняття «стан» і «процес». Визначено, що за допомогою предикативної властивості дієслова виражається взаємодія людини з предметами навколишнього світу. В аспекті аналізу дієслова як частини мови, за допомогою якої виражається взаємодія людини із навколишнім світом, можна стверджувати, що першим, що засвоює і з чим взаємодіє людина, є простір. Було визначено, що в основі світогляду і світосприйняття китайського народу укорінилася концепція антропоцентризму. Антропоцентричність зазвичай розуміють як «присвоєння людиною простору», тому можна зробити висновок про відносність просторових характеристик. Просторові відношення є базовими, первинними стосовно всіх інших типів семантичних відносин. Вони є головними при пізнанні світу і взаємодії з його об'єктами і які формують загальну концепцію уявлень про світ.

Було визначено, що дієслово-прийменник в сучасній китайській мові розглядається як підкатегорія в межах дієслова і є одним із засобів реалізації категорії дії в мові. Ми підтримуємо думку про те, граматиалізація дієслова в конструкції зв'язної дії спричинила виокремлення дієслова-прийменника. Окрім цього, для аналізу структурно-функціональних особливостей дієслова-прийменника було визначено структурні формули речень, в яких ми умовно позначили предикативне ядро, об'єкт і власне досліджувану категорію.

Оскільки в сучасній китайській мові саме дієслово-прийменник є основним засобом реалізації відношень, то нами було вирішено типологізувати дієслова-прийменники на основі функціонального критерію – в залежності від типу граматичних відношень. В рамках когнітивної лінгвістики і психології було з'ясовано, які типи відношень існують між людиною і навколишнім світом і було вирішено, що типи відношень між людиною і світом знаходить своє відображення у граматичних відношеннях в мові, оскільки мова і мислення тісно пов'язані між собою. Отже, дієслова-прийменники в сучасній китайській мові було розподілено на 10 груп.

1. Дієслова-прийменники локативних відношень 在, 从, 至, 到, 朝, 向, 往, 沿/沿着, 顺/顺着, 自, 随着, 由, 离, 于;
2. Дієслова-прийменники темпоральних відношень 在, 从, 至, 到, 由, 自;

3. Дієслова-прийменники способів і методів дії 按照 , 依照, 根据, 依据, 经过, 通过, 凭, 靠, 本着;
4. Дієслова-прийменники інструментарних відношень 以, 用, 使;
5. Дієслова-прийменники цільових відношень 为, 为了;
6. Дієслова-прийменники причинно-наслідкових відношень 因, 因为, 由, 由于;
7. Дієслова-прийменники компаративних відношень 比, 像, 于;
8. Дієслова-прийменники суб'єктно-об'єктних відношень 对, 给, 同, 把, 将, 跟, 替, 向, 关于 і 对于;
9. Дієслова-прийменники пасивних відношень 被, 让, 叫 і 由;
10. Дієслова-прийменники позначення винятку 除/除了 .

АНОТАЦІЯ

研究的目的是调查现代汉语中介词的结构功能。在研究过程中，为了分析现代汉语中介词的结构功能的特点，运用一些列研究方法，如：演绎、分析、功能方法、结构方法、描述方法和认知文学方法。根据洪堡的研究，从认知文学的方面，语言与思维永不分离。现代汉语中介词为动词类别之一。在语言历史发展过程中，由于某种句子内的动词的虚化，介词连动结构逐渐地分出了。根据每个动词-介词的功能，确定了语义的清单，并描述了在句子中使用动词-介词的特殊性。科学语体、文学艺术语体、政论语体为研究资料。

因此，现代汉语中的动词名词被分为十类，并被赋予以下名称：

- 1) 位置关系的介词；
- 2) 时间关系的介词；
- 3) 行动方式和方法的介词；
- 4) 工具关系的介词；
- 5) 目标关系的介词；
- 6) 因果关系的介词；
- 7) 比较关系的介词；
- 8) 主宾动词介词；
- 9) 被动关系的介词；
- 10 例外的动词介词/

工作结构。该工作包括引言，每个部分的三个部分和结论，一般性结论，摘要和使用过的文献清单。

引言证实了课题的选择，揭示了课题的相关性，定义了研究的目的，目的，对象和主题，揭示了研究的科学新颖性，理论和实践意义以及有关研究结果验证的信息。第二部分包括研究现代汉语介词的结构功能特征领域的方法学发展。

第三部分：专门研究动词-介词的结构功能特征，动词-介词所表达的语法关系的类型，现代汉语动词-介词的结构功能特征的分析方法-以汉语在线语料分析为例。

一般结论总结了现代汉语动词介词的结构和功能特点的研究结果。

研究结果会用于理论语法、使用语法的学习。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айрапетян А. Ш. К вопросу о таксономических классах глаголов // Символ науки. 2015. N 7. С. 76-85.
2. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика (синонимические средства языка). М.: Наука, 1974. 367 с.
3. Аристотель. Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории. Минск, 1998. 1392 с.
4. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Эмиль Бенвенист. М. : Прогресс, 1974. 447 с
5. Березин Ф. М., Головин Б. Н. Общее языкознание. М.: Просвещение, 1979. 416 с.
6. Болдырев Н.Н., Гунина Н.А. Когнитивный аспект лексической категоризации английских глаголов звучания //Моделирование процессов функциональной категоризации глагола: Коллективная монография. Тамбов: Изд-во ТГУ им. ГР. Державина, 2000.
7. Бондарко А.В. Содержание и типы аспектуальных отношений // Теория функциональной грамматики. Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис. М., 2003. С. 40 — 45.
8. Булыгина Т. В. Грамматические и семантические категории и их связи // Аспекты семантических исследований. М. : Наука, 1980. С. 320—355.
9. Ван Ляо-и. Основы китайской грамматики. М.: Издательство иностранной литературы, 1954. 262 с.
10. Баранов А.Н. Корпусная лингвистика // Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику. М., 2001. С. 112—137.
11. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Эмиль Бенвенист. М. : Прогресс, 1974. 447 с.
12. Богданова С.Ю. Возможности корпусной методологии в решении лингвистических задач. Иркутск.: Вестник ИГЛУ. № 2 (18). 2012. С. 47-50.

13. Бодуэн де Куртенэ И. А. Избранные труды по общему. М.: Изд-во АН СССР, 1963. 384 с. (т. 1), 392 с. (т. 2).
14. Булыгина Т. В. Грамматические и семантические категории и их связи // Аспекты семантических исследований. М. : Наука, 1980. С. 320—355.
15. Ван Ляо-и. Основы китайской грамматики. М.: Издательство иностранной литературы, 1954. 262 с.
16. Вандриес Ж. Язык. Лингвистическое введение в историю. М.: Соцэкгиз, 1937. 410 с.
17. Виноградов В. В. Некоторые задачи изучения синтаксиса простого предложения // Вопросы языкознания. 1954. № 1. С. 3 – 29.
18. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. М.: Изд-во АПН РСФСР, 1956.
19. Горелов В. И. Грамматика китайского языка. М.: Просвещение, 1982. 280 с.
20. Горелов В. И. Теоретическая грамматика китайского языка. М.: Просвещение, 1989. 318 с.
21. Виноградов В.В. Основные вопросы синтаксиса предложения (на материале русского языка). // Введение в языкознание. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс, 2001. С. 204-222.
22. Выготский, Л.С. Мышление и речь (Извлечения) / Психолингвистика в очерках и извлечениях: Хрестоматия: М.: Академия, 2003. С. 257-309.
23. Городенська К.Г. Аспектологічні характеристики дієслів руху, переміщення // Актуальні проблеми граматики: Зб. наук. праць. — Кіровоград, 1997. Вип. 2. С. 116 —119.
24. Готлиб О. М. Практическая грамматика современного китайского языка: Учеб. Пособие для вузов. М.: Восточная книга, 2012. 288 с
25. Гумбольдт В. ф. Язык и философия культуры. М. : Прогресс, 1985. 451 с.
26. Дорошевский, В. Элементы лексикологии и семиотики. М.: Прогресс, 1973. 288 с.

27. Драгунов А. А. Грамматическая система современного китайского разговорного языка. Л. : Изд. ЛГУ, 1962. 270 с.
28. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. М.: КомКнига, 2010. 368 с.
29. Кравченко А. В. К когнитивной теории времени и вида. Филологические науки. 1990. № 6. С. 81–90.
30. Кравченко А. В. Когнитивные структуры пространства и времени в естественном языке // Известия РАН. Сер. Лит. и яз. 1996. Т. 55. № 3. С. 3–24.
31. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. М. : Языки славянской культуры, 2004.
32. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: Изд-во ИЯЗ РАН, 1996.
33. Курдюмов В. А. Идея и форма. М. : Военный университет, 1999. 196 с.
34. Курдюмов В. А. Курс китайского языка. Теоретическая грамматика. М. : Цитадель-трейд, Вече, 2005. 575 с.
35. Леонтьев А. А. Высказывание как предмет лингвистики, психолингвистики и теории коммуникации / Алексей Алексеевич Леонтьев // Синтаксис текста. М. : Наука, 1979. С. 17—36.
36. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцева. М.: Советская энциклопедия, 1990. 685 с.
37. Мельникова А. О. Язык и национальный характер. СПб.: Речь, 2003. 320 с.
38. Мещанинов И. И. Понятийные категории в языке. Труды ВИИЯ. 1945 №1.
39. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка. М.: Мир и Образование, 2013. 736 с.
40. Падучева Е. В. Динамические модели в семантике лексики. М.: Языки славянской культуры, 2004. 608 с.
41. Падучева Е. В. Лексическая аспектуальность и классификация предикатов по Маслову-Вендлеру // Вопросы языкознания. 2009. № 6. С. 3–20.

42. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. М.: Учпедгиз, 1935. 511 с.
43. Плунгян В.А. Общая морфология: введение в проблематику. М.: Едиториал УРСС, 2003. 384 с.
44. Потебня, А.А. Мысль и язык (извлечения). Психоллингвистика в очерках и извлечениях: Хрестоматия. М.: Академия, 2003. 464 с.
45. Семантические типы предикатов / под ред. О.Н. Селиверстовой. М.: Наука, 1982. 365 с.
46. Солнцев В. М. Введение в теорию изолирующих язык. М.: Восточная литература, 1995. 352 с.
47. Солнцев В. М., Солнцева Н. В. Теоретическая грамматика современного китайского языка (проблемы морфологии): Курс лекций. М.: Военный институт, 1978. 152 с.
48. Степанов, Ю.С. В трехмерном пространстве языка: Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. М.: Книжный дом «Либроком», 2010. 336 с.
49. Тань Аошуан. Китайская картина мира. Язык, культура, ментальность. М.: Языки славянской культуры, 2004. 240 с.
50. Тань Аошуан. Проблемы скрытой грамматики: синтаксис, семантика, и прагматика языка изолирующего строя (на примере китайского языка. М.: Языки славянской культуры, 2002. 898 с.
51. Чейф У. Л. Значение и структура языка. М.: Прогресс, 1975. 431 с.
52. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. Л.: Наука, 1974. 428 с.
53. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. М.: Из-во Академии наук СССР, 1974. 428с.
54. Яхонтов С. Е. Категория глагола в китайском языке. Л., ЛГУ, 1957. 187 с.
55. Chao, Yuen Ren. A Grammar of Spoken Chinese. – Berkley: University of California Press, 1968. 847 P.
56. Lehmann C. Thoughts on grammaticalization. Seminar für

Sprachwissenschaft der Universität Erfurt, 2002. 243 p.

57. Li C. & Thompson, S. Subject and Topic: A New Typology of Language. Charles N. Li (ed.). Subject and Topic. New York : Academic Press, 1976. 457–489 p.
58. Li Charles N., Thompson Sandra A. Mandarin Chinese. A Functional References Grammar. Berkeley & Los Angeles : U. of California Press, 1989. 691 c.
59. Malinowski B. The Problem of Meaning in Primitive Languages. In C. K. Ogden, & J. A. Richards. The Meaning of Meaning. L.: 3rd ed. pp. 296-336.
60. 何洪峰.字可作时间介词辨, 古汉语研究.第 1 期. 2012 年. 130 页.
61. 何洪峰、张文颖 2016 汉语动介并行现象, 《语言研究》第 4 期.
62. 侯学超 1998 《现代汉语虚词词典》, 北京大学出版社.
63. 刘丹青.焦点与背景、话题及汉语“连”字句.中国语文.4期. 1998 年.243-252 页.
64. 刘丹青. 著名中年语言学家自选集. 刘丹青卷. 上海.上海教育出版社, 2014 年. 328 页.
65. 吕叔湘. 中国文法要略 /吕叔湘. 北京 :商务印书馆, 1956. 438 页.
66. 吕叔湘. 汉语语法分析问题 /吕叔湘. 北京.商务印书馆, 1997. 113 页.
67. 吕叔湘. 现代汉语八百词: 增订 /吕叔湘. 北京.商务印书馆, 2016. 760 页.
68. 张文颖 2017 《两汉介词研究》, 华中科技大学.
69. 张斌主编 2001 《现代汉语词词典》, 商务印书馆.
70. 张斌主编. 现代汉语描写语法. 北京: 商务印书馆, 2010. 342 页.
71. 张玉金 2001 《甲骨文语法学》, 学林出版社.
72. 朱德熙. 语法答问 / 朱德熙. 北京 : 商务印书馆,1999. 85 页.
73. 朱德熙. 语法讲义 / 朱德熙. 北京 :商务印书馆, 1982. 231 页.
74. 李向农 1997 《现代汉语时点时段研究》, 华中师范大学出版社.
75. 王力. 文集. 第二卷. 中国现代语法 /王力. 山东教育出版社, 1986. 568 页.
76. 王力. 王力文集。第一卷。中国语法理论 / 王力. 山东 :山东教育出版社, 1944-45. 515 页.
77. 钟兆华 2015 《近代汉语虚词词典》, 商务印书馆.

78. 马建忠. 马氏文通 .马建忠. 北京 :商务印书馆, 2010. 473 页.
79. 马贝加 。 近代汉语介词。中华书局,2002 年.230 页
80. 高增霞. 现代汉语连动式的语法化视角.中国社会科学院研究生. 北京, 2016 年. 165 页.
81. 黎锦熙. 新著国语文法 /黎锦熙. 北京: 湖南教育出版社, 2007 年. 347 页.